

Narodnogospodarski Vestnik.

Glasiilo slovenskega trgovskega društva „Merkur“.

I. letnik.

V Ljubljani, dne 10. marca 1902.

Št. 12.

Pomorski promet preko Trsta in njega zapreke.

Na predlog članov industrijskega sveta, komercialnega svetnika Julija Singerja in Demetrija Economa je sklenil industrijski svet, da precizira industrijalne in komercialne zahteve napram parobrodni družbi avstrijskega Lloyda, ki uživa državno subvencijo, in da se posvetuje, kaj je storiti v povzdigo avstrijske trgovske mornarice. Sklep industrijskega sveta se je odkazal stalnemu odseku za prometne in tarifne zadeve, da svoječasno poroča o teh vprašanih in stavi v plenumu industrijskega sveta svoje predloge. Stalni odsek je nato v svoji seji dne 13. januarja t.l. izbral poseben pododsek devetih članov, katerega naloga je, dognati potrebne poizvedbe z omejeno ekspertizo in izdelati referate. V poročilo je privzeti tudi vprašanje o premembi avstrijskega pomorskega prava in pa važno vprašanje o izpopolnitvi nedostatnih prometnih naprav v tržaški luki. V izvršitev teh sklepov je razposlala pisarna industrijskega sveta vprašalne pole članom industrijskega sveta, da se tako na podlagi praktičnih izkustev preskrbi referentom potrebno gradivo. Na podlagi stavljenih vprašanj je član industrijskega sveta gospod Josip Lenarčič izrazil svoje mnenje o navedenih predmetih v posebnem poročilu. V svoji prijaznosti nam je gospod Josip Lenarčič dal na razpolago poročilo, ki ga prinašamo v naslednjem v velikih potezah.

Družbe, ki danes oskrbujejo pomorski promet čez Trst, so naslednje: Avstrijski Lloyd za Dalmacijo, Grško, Turško, Malo Azijo, Aleksandrijo, Vzhodno Indijo, Perzijo, Arabijo, Kino, Japan in Brazilijo; kr. ogrska pomorska brodarstva družba Adria za Apulijo, Sicilijo in Neapolj, Genova, Marseille, Malto in obrežje severne Afrike, Tanger, Tripolis, španske luke, zahodno od Gibraltarja ležeče francoske luke, Belgijo, Holandsko, Angleško in Brazilijo; Navigazione generale italiana v vse italijanske luke in iz vseh teh v Marseille, na obrežje severne Afrike in v Levanto; Panhelensko pomorsko brodarstvo za celo Grško in deloma na Turško in v Levanto; Navigation a vapeur Courdgi & Cie na Grško, Turško, v Levanto in deloma v Aleksandrijo; Cunard S. S. Nav. Cie v Liverpool ter v druge angleške in grške luke; Lleyland line v Liverpool in na Angleško sploh; Th. Wilson Sons & Cie v Hull, London in na Angleško sploh; Avstro-Americana v New-York in v pristanišča v Floridi; mali tozemski parobrodi za svobodno brodarstvo in zlasti za obrežni promet; mali inozemski, zlasti laški parobrodi za Sicilijo in sredozemske luke; italijanski jadr-

niki za vso Italijo, Grško, Turško, za sredozemske in prekoceanske luke, za obrežni promet in prosto parobrodstvo; avstrijski, ogrski, grški, turški jadrniki oskrbujejo isti promet kakor italijanski; parobrodna družba A. C. de Freitas & Cie za Belgijo, Holandsko, Nemčijo, zlasti za Hamburg; Bailey et Leetham S. S. Cg. za London in Angleško sploh; Ragusea Società di Navig. za Dalmacijo, Albanijo, Apulijo; Ungaro-Croata za Dalmacijo in Istro; Puglia, Società di navigazione a vapore za Albanijo, Apulijo, Sicilijo, celo Italijo in Marseille.

Po številu navedenih družb bi bilo za tržaške potrebe zadostno skrbjeno. Žal, da ni tako. Ne glede na to, da se teh prometnih sredstev o pravem času ni mogoče posluževati in se mora zategadelj mnogo kupčij stornirati, je ob gotovem času pritisk z blagom tolik, da ladje ne morejo naložiti vseh tovorov in mora blago često po več mesecev čakati, da ga vkrcajo. Zlasti velja to za blago, ki prihaja v promet v veliki množini in so zanj določeni razmeram primerni nižji vozninski postavki. Tako n. pr. trpi eksport cementa znatno vsled pomanjkanja prostora na ladjah. V mesecih od januarja pa do aprila, ki so glavni meseci za izvoz cementa, so Lloydove ladje, ki vozijo v Indijo, Kino in Japan, tako prenapolnjene, da se ni čuditi, če se uprava Lloydova le z nevoljo odloči za vkrcaje blaga, ki mu je ugodna le nižja voznina. Zato pa more avstrijski cement, ki se izvažajo čez Trst, le redkokdaj uspešno konkurirati z onim, ki se izvažajo iz luk Severnega morja in iz Marseilla; kajti za ta cement se nameri prav pogosto kakor na jadrnikih tako na parnikih prilika, da se vkrca proti voznini za težino (Ballast), o tem pa v tržaškem pristanišču ne more biti govora, kajti velikih jadrnikov nedostaje docela, a tuji parniki so jako redki. Eksport cementa pa trpi zlasti tudi vsled nezadostnih prog (linij), kajti v južno Ameriko, v države ob Laplati, v Avstralijo, južno Afriko, Kanado, Čile, ki so glavna spečavališča za cement, ni mogoče direktno iz Trsta odpošiljati cementa, prekladanja pa to blago ne utrpi.

Import bombaža, katerega oskrbujejo v Trst ponajveč ladje družbe Avstro-Americana, trpi zlasti zato, ker ima ta družba ponajveč stare ladje z majhno vozno hitrostjo. Tako prihaja blago do konsumentov deloma poškodovano, deloma zapozneno. Zaradi nedostatnih družbenih prevozil znaša zavarovalnina za pomorsko vožnjo bombaža dvakrat toliko, kakor bi stala ob normalnih pogojih. Kakor je bilo že omenjeno, trpi pomorski promet tudi zategadelj, ker za nekatera tržišča, kjer bi se lahko razvil živahen trgovinski promet, sploh ni zvez, ali pa so tako pomanjkljive in nezadostne, da se trgovina ne more razživeti. Spo-

minjam tukaj na zvezo v London, ki jo redno vzdržujejo ladje »Adrije«. Eksporterji so primorani napotovati blago čez Reko, da si zagotove pravočasno vkrcanje, saj bi preko Trsta blago izvestno došlo prepozno. Pa tudi ta ovinek prerad odpove, in redovito se pojavlja, da blago, potem ko je došlo v Trst ali na Reko, potrebuje dva meseca do Londona.

Zveza z Egiptom je za izvoz lesa kaj nedostatna, kajti vozna prilika, katero edino dajo Lloydove ladje, navadno pušča eksporterje na cedilu; navadno namreč vozijo v Egipt le Lloydovi poštni parniki, ki nimajo dovolj časa za nalaganje in razkladanje lesa. V spomin mi prihaja dogodek, ki je imel ugoden konec le po posredovanju trgovskega ministra. Naročilo na dobavo okoli 30 vagonov desk v Aleksandrijo za mesec avgust se je moglo le v obsegu $\frac{2}{3}$ izvršiti do oktobra 1900. l., z ostalo $\frac{1}{3}$ pa se je čakalo do marca 1901. l. in bi se morda še danes, da ni poseglo ministrstvo vmes.

Često se dogodi, da se blago, ki je bilo oglašeno o pravem času, ne naloži zaradi pomanjkanja prostora na ladjah in mora čakati druge prilike. Zaradi prepozne izvršitve naročila kupec ne sprejme več blaga, prodajalec pa je prisiljen, blago pod ceno prodati.

Poleg rednih vozniških zvez bi bilo zlasti skrbeti še za druge vozne prilike, kateré naj bi nudilo prosto brodarstvo; tako bi bilo mogoče blago, ki je na poti, vkrcati, kadar na ladjah redne zveze ni dobiti prostora, na drugo ladjo, z druge strani pa bila ustvarjena zdrava konkurenca, ki bi mogla uspešno braniti postanek monopolov pri rednih črtah. Brodi prostega brodarstva naj bi pristajali tudi v takih lukah, ki niso ob rednih črtah, to pa po vsakokratni potrebi; to bi bilo tem lažje izvesti, ker bi se mogle take ladje s tem večjim pridom prilagoditi potrebam trgovine, ko jih ne veže poštna služba.

V čem pa je iskati vzrokov, da se blago ne dirigira čez Trst? Vzroki so mnogoteri; misliti je pred vsem na konkurenco, ki jo delajo Trstu Reka, nemške luke in plovstvo po Labi, nadalje na konkurenco ogrskih železnic in na plovstvo po Donavi, naposled na konkurenco državnih železnic čez Pontebo. Vzrok, da se eksport deloma poslužuje tujih ladij, tiči v tem, da Lloyd ne skrbi za vse zveze, pa tudi zanje skrbeti ne more; poleg tega je voznina na Lloydovih brodirih navadno višja, pritiska pa še ta okolnost, da se je le prečesto z drugimi družbami lažje porazumeti nego z Lloydom, kjer je ob velikem birokratizmu najti premalo kulance.

Kar se tiče konkurence, ki jo dela Reka, bodi omenjeno, da ogrska vlada, ki ve ceniti pomen prekomorskega prometa, zastavlja vsa razpoložna sredstva v povzdigo eksporta. Ne glede na to, da dovoljujejo ogrske železnice velike refakcije za eksportno voznino, hodi pri kombiniranih voznjah v poštev oni del voznine, ki zadeva pomorsko vožnjo iz reške luke. Tako pri pošiljativah moke ni plačati za vožnjo z Reke v Pulj in v nekatera dalmatinska pristanišča nič voznine, vrhutega se celo dovoli odpošiljatelju bonifikacija pri železniški eksportni voznini do Reke.

Da bi mogla avstrijska moka, ki se izvažata preko Trsta na Angleško, uspešno konkurirati, je docela izključeno, ker je tisti del voznine, ki odpade za po-

morski transport, preko Reke z ladjami »Adrije« za 75 K pri vagonu manjši nego oni preko Trsta. To bonifikacijo pa uživajo le ogrski eksporterji, avstrijski pa ne, čeprav pošiljajo blago preko Reke.

Blago, ki je namenjeno na Angleško in se preprepušča v prevoz »Adriji«, se more le na Reki s pridom vkrcati, ker je ondi sedež »Adrije« in so za Reko ugodnejši pogoji; vrhutega se dobi na Reki lažje zadostnega prostora na ladjah nego v Trstu.

Pri vsem tem je poslovanje, zlasti kar se tiče korespondence itd., počasno in dela često vtisk, kakor da smo za 100 let nazaj, ko še ni bilo železnic in telegrafa.

Eksporter v Trstu se sme za gotovo zanašati le na one zveze, ki so tja namenjene, kajti druge ladje pristajajo v Trstu le od slučaja do slučaja. Ladje brez tjakajšnje smeri se kaj radi ognejo Trstu, ker se ne morejo za gotovo nadejati zadostnih tovorov.

Zapreke, da eksport ne gre izvečine čez Trst, so v tarifih in deloma v neprimernih zvezah, vrhutega so transportni stroški v Trstu proti drugim trgovim dokaj veliki, poleg tega pa je le redkokdaj mogoče naložiti blago, ki je došlo z železnico, direktno na ladje. In postopanje carinskih organov tudi ni tako, da bi privabljal eksporterje.

Glede itinererja je omeniti to nedostatnost, da se more za blago gotove vrste — v mislih imam zlasti les — le poredkoma računati na ladje z redovitimi progami. Lesa se le malo transportira na Lloydovih ladjah, ker Lloydove ladje ne pristajajo v vseh onih pristaniščih, kamor teži glavni eksport. Če pa so taka tržišča v itinererju, potem so vozninske postavke predrage. Za gotove luke so pač Lloydove ladje na razpolago, ali prav v teh primerih se ne more govoriti o rednem prevažanju.

Lloydove cene so splošno dokaj višje nego drugih podjetnikov. Lloydove ladje pa poišče zategadelj pošiljatelj le tedaj, kadar ni drugih na izbero. Tudi »Adrija« nam ne nudi posebnih ugodnosti, dasi je voznina pri »Adriji« z Reke cenejša. Oficijalno je na podlagi posebnih pogodb sicer določeno, da mora biti pri kombiniranih tarifnih vozninah, ki prihaja na pomorsko vožnjo, z Reke in iz Trsta ista, ali vpoštevati je refakcije, ki jih dajejo Ogrom. Tako pa se razmerje spremeni v korist Ogrom.

Da ima Lloyd v splošnem višje tarife nego druge družbe, je vzrok to, da so njegove linije vezane in mora oskrbovati poštni promet; državna subvencija ne more docela narediti ravnotežja. Posebnih ugodnosti je pri Lloydovih dobiti le s posebnimi pogodbami. Omenjam tukaj, da imajo nekatere egiptovske tvrdke, ki trgujejo z lesom, znatno znižane transportne cene, zato pa morajo imeti pripravljenega lesa za cele parnike. Tako je manjšim trgovcem konkurenca seveda nemogoča. Pri množinskem blagu (Massenartikel), kjer je potreba podrobne kalkulacije, odločuje vsako, tudi nezatno povišanje tarifov, zato pa blaga te vrste čez Trst skoro ni pošiljati.

Udobljene refakcije se pri Lloydovih zaračunavajo le letno, zato pa je evidenca vkrcanega blaga sila težavna. Posebne težkoče nastanejo zato, ker često kupec nastopa kot odpošiljatelj in si potem pridržuje vse kose. Umestnejše bi bilo z refakcijami redno po

vsakokratnem vkrcanju obračunati, ker bi bilo poslovanje mnogo enostavnejše. Tarife Lloyda in tudi Adrije pa je treba spraviti v razmerje s tarifi inozemskih družb, sicer je konkurenčni boj z inozemstvom nemoogoče z uspehom biti.

Določila Lloydovih konosementov so v velikem enaka določilom drugih pomorskih družb, ki prejemajo državno podporo. Na nekatera je vendar posebej opozoriti. Tako Lloyd ne prevzame nobene odgovornosti za vkrcano blago, ako se je tako blago prelozilo na ladje drugih družb in se je ime družbe naznanilo pošiljatelju. Tako pa je blago prepuščeno dobri sreči in je prevočasni dohod na kraj namembe prepuščen le srečnemu slučaju, kajti vsakdo se bo dobro premislil, predno začne pravdo z inozemsko družbo, vedoč, da je uspešen izid komaj mogoč. Tudi klavzula o zapozneli dostavi je za odpošiljatelja jako neugodna. Za dvamesečno zakesnitev plača Lloyd odškodnino, ki znaša polovico voznine, in le ob šestmesečni zakesnitvi odškodnino v znesku cele voznine, ob devetmesečni zakesnitvi doseže odškodnina vrednost vkrcanega blaga. Ako zakesnitev znaša 6 mesecev, izgubi sezijsko blago skoro celo vrednost in povrnitev voznine ne more zadoščati.

Ako se blago poškoduje ob nakladanju in razkladanju, je odpošiljatelj malone brez pomoči. Če se pomisli, kako brezobzirno se ravna s tovari in kako malo pomaga najboljša ambalaža, potem je jasno, da je blago, pri katerem se pošiljatelj z ozirom na njega vrednost ne more odločiti za posebno skrbno ambalažo, iz pomorskega prometa skoro izključeno. Tu je treba odpomoči in statuirati odgovornost družbe za poškodbe, potem bodo poškodbe ob nakladanju in razkladanju redkejše, ker bode družba interesirana na tem, da se ne dogajajo poškodbe iz same brezbriznosti.

Često se tudi primeri, da so konosementi nenančno izpolnjeni. Z izpolnitvijo konosementov pa se trati dokaj časa, tako pa se more dogoditi, da je blago prej na kraju odmembe nego dokumenti, brez katerih se seveda blago ne more adresatu izročiti; blago čaka v skladiščih in nastanejo novi izdatki.

Kar se tiče vprašanja, ali se blago na Lloydovih ladjah često izgubi in raznese, se mora reči, da se take nerednosti pri Lloydovih redkeje dogajajo nego pri drugih družbah. Glede importa na Lloydovih ladjah velja mutatis mutandis precej isto kakor glede eksporta; toži se vsled visokih vozninskih postavk in pa vsled nedostajanja voznih prilik.

Kako je s tržaško luko? Naprave v tržaški luki so zgrajene na jako izpostavljenih mestih, zato pa je promet ob viharnih dneh jako oviran. Kadar pritisne hud veter, ni mogoče na kejih blaga niti nakladati niti razkladati. Sploh pa so vse naprave v tržaški luki za potrebe današnjega časa premajhne in zato nedostatne. Občuten nedostatek je, da večji jadrniki, katere je zlasti za eksport lesa vpoštevati, ne smejo pristati na kejih, če je oglašen kak parnik. Tako ne preostane drugega, kakor da se blago iz skladišča na malih brodovih spravi na jadrnike, kar pomnoži stroške za nakladanje. Omeniti je še, da je vhod v prosto lukko ob gotovem času zaprt s carinsko mrežo. Tako ne morejo v lukko niti one ladje, na katerih ni carini

podvrženega blaga. Tu bi odpomoč ne bila težka, postaviti bi bilo le posebne nadzorstvene organe, kateri naj bi pazili na ladje, ki so bile izjavile, da nimajo carini podvrženega blaga.

Dasi se je pričela graditi v St. Andreju nova luka, vendar utegnejo po otvoritvi nove železnice čez Ture biti naprave premajhne, ker je pričakovati, da se promet znatno povzdigne. Ako je državi na tem, da dvigne Trst na ono mesto, ki mu gre vsled ugodne lege, treba je nehati z neumestnim varčevanjem, kajti polovičarstvo bi se trdo maščevalo, bržko bi se pokazalo, da se blago počasi odpravlja in stroški po nepotrebnem v luki sami naraščajo.

Naposled je poudariti, da so kombinirani tarifi za železnični in pomorski transport nujno potrebni že z ozirom na uspešno konkurencijo z Ogrsko; le tako je mogoče, da se pride v okom ogrskim refakcijam. Ob sestavi kombiniranih tarifov se mora država postaviti na edino pravo stališče, da prometnih naprav ni smatrati v prvi vrsti za vire dohodkov, marveč je z dobrimi in cenenimi prometnimi napravami težiti na to, da se doseže njih pravi namen, da služijo produkciji in trgovini. Država naj bo vedno pripravljena, da v potrebi v splošnem interesu s primernimi podporami priskoči v pomoč ne samo redovitim linijam, ampak tudi svobodnemu brodarstvu. Skrb države naj bo obrnjena na to, da se ustanove zmerni kombinirani tarifi, vsekakor je po možnosti tudi privatne železnice pridobiti za kombinirane tarife.

Načrt zakona o obrambi proti umazani konkurenciji.

III.

Zli princip v človeku, ki mu ne da nikoli pokoja, srečujemo tudi v umazani konkurenciji, kjer ni nikdar v zadregi za nova pota in nove oblike. Krivo bi bilo, delati obrtno svobodo samo odgovorno za izrodke nelojalne tekme; ko še ni bilo obrtne svobode in je produkcija tičala v sponah cehov in policijskega nadzorstva, tudi tedaj ni nedostajalo ljudi, ki niso bili izbirčni v svojih sredstvih, kadar je šlo za to, da povečajo promet svojega obrta; v cehovskih redih samih je najti dokaj določb, ki obračajo svojo ost proti umazani tekmi. V časih, ko je življenski boj zaostren do skrajnosti, se ni čuditi, ako je izbirčnost v konkurenčnih sredstvih manjša, zato pa klic po obrambi glasnejši in obupnejši.

Rekli smo, da ima na Francoskem pobijanje umazane konkurence že stoletno prakso, dasi ondi do najnovejšega časa niso imeli posebnih predmetnih zakonov in njih civilno pravo samo nikjer ne govori direktno o umazani konkurenciji, ampak se je vsa judikatura razvila na podlagi člena 1382., ki daje pravico terjati odškodnino vsakomur, ki je imel po krivdi drugega škodo. Odlični francoski pravoznanec Evgen Pouillet je na poziv, naj izreče svojo sodbo o vplivu francoskega pravosodja v boju proti umazani konkurenciji na temelju člena 1382., rekel med drugim, da je koristnost člena 1382. neizmerna in se je le na tej podlagi moči ustavljati najrazličnejšim formam

sleparskega početja brezvestnih ljudi, ter je obče mnenje tako, da člen 1382. Code civila varno ščiti pošten in reelen promet pred umazanimi škodljivci.

Tudi naš državljanski zakonik ima v XXX. poglavju, ki govori o odškodnini, členu 1382. Code civila podobno določilo, in sicer v § 1295., ki slove: »Vsakteri ima pravico, terjati od škodovalca povračilo škode, katero mu je le-ta prizadejal po krivdi, naj se je storila škoda s tem, da se je prelomila kaka dolžnost iz pogodbe ali pa ne glede na pogodbo.« In vendar pri nas ni duha ne sluha o sličnem pravosodju, kakršno je razvito v Franciji. Od leta 1859. imamo pri nas obrtno svobodo, ki pa je danes že znatno modificirana, in vendar pri nas ne najdemo primera, da bi bil dobil oškodovan konkurent na temelju citiranega paragrafa odpomoč proti nereelnemu sokonkurentu. Zakaj to? Navajajo se razni vzroki. Tako se je pri nas pojem »krivda« v § 1295. vedno tako tolmačil, da le tedaj nastane pravica do odškodnine, ako se je kršila obveznost iz pogodbe, izrečno določilo zakona ali pa ukaz, ki je iste veljave kakor zakon, dočim se pojem krivda (la faute) v členu 1382. širše tolmači in smatrajo francoska sodišča pravico do odškodnine že tedaj utemeljeno, ako se je sploh donesel dokaz o pogrešnem in nelojalnem postopanju. Sicer pa je pravni čut Francozov v tem docela različen od našega, ker oni priznavajo trgovcu nekako stvarno pravo do tega, da ostane celotno razmerje med njim in kupovalcem, katero označujejo z besedo achalandage, torej takorekoč nekršeno pravico do tega, da mu kroga njegovih s trudem pridobljenih kupcev ne skrči nereelno početje umazanih konkurentov.

Dejstvo ostane, da v avstrijskem pravu § 1295. državljanskega zakonika ni zadoščal za obrambo proti nelojalni konkurenci. Zdi se nam kaj neplodno, ako različni ljudje, ki pridejo v položaj, da povedo svoje mnenje o načrtu zakona v obrambo proti nelojalni konkurenci, primerjajoč določbe našega državljanskega zakonika s Code civilom, na dolgo in široko tožijo, da je pri nas obramba proti umazani konkurenci nemogoča na podlagi generelnih določb državljanskega zakonika, da iščejo s čudovito vestnostjo vzrokov za to in znašajo različne recepte, kako bi se naša sodišča pripravila do drugega naziranja. Zdi se nam, da je pametnejše in koristnejše, sprijazniti se kratkotalo s stvarnim položajem, ki je pač ta, da na temelju določil državljanskega zakonika ni misliti na odpomoč proti škodi, ki jo provzroča umazana tekma; ker pa nam je to jasno, je misliti z vso resnostjo na zadostno odpomoč, ki je ob takem položaju mogoča le na podlagi specialnega zakona, primernega dejanskim potrebam prometnega življenja.

Načrt takega specialnega zakona, ki mu je namen, reelno trgovino obraniti destruktivnih elementov, je izdelala vlada in tako storila prvi važni korak, da ustreže stokrat ponovljeni zahtevi kupčijskih krogov.

Ali pa je javni presoji izročeni zakonski načrt tudi tak, da je pričakovati od njega uspešne obrambe proti umazani tekmi?

Držeč se principov, katere je trgovinsko ministristvo že konec leta 1899. navedlo v posebni okrožnici na trgovske in obrtniške zbornice, se je odločila

vlada ob sestavi načrta zakona v obrambo proti nelojalni tekmi, da je omejiti za enkrat obrambo le na glavne tipe umazane konkurence, in sicer kričečo reklamo, lastitev in zlorabo podjetbenih znakov, diskreditiranje tujih podjetij ter kršitev kupčijskih in obratnih tajnosti. Dasi ni oporekati, da ima taka kazuistična zakonodaja svoje prednosti — saj je na podlagi ostro formuliranih določb v praksi veliko lažje presoјati, kaj je v konkurenčnem boju dopustno in kaj zabranjeno —, se vendar ne moremo izreči za zakonski načrt v taki obliki, v kakršni leži pred nami. V pripombah k načrtu motivira ministristvo omejitve le na glavne tipe umazane konkurence s tem, da bi bil nevaren neposredni prehod od sedanjega pravnega položaja, ko so dopustni celo težki zgreški proti dobri veri v kupčijskem prometu, k takemu zakonu, ki zahteva od sodnikov, da na temelju splošno formulirane norme brez detajliranih določb po svojem prepričanju razsoјajo o reelnosti in dopustnosti kupčijskega ravnanja, saj bodo morala sodišča v preganjanju umazane konkurence itak orati ledino; poleg tega pa da je naziranje v raznih delih države sila različno; kar velja ponekod še za dopustno in honetno, se drugod že obsoјa. Reči se mora, da so to važni argumenti. Navzlic temu pa sene moremo ogreti za to, da se pobijanje umazane tekme utesni na njene glavne tipe. Umazana konkurenca je tako elastična, tako rafinirano iznajdljiva v novih sredstvih, da se bo skoro privadila novim razmeram in potem izteknila razna nova pota, katera bode zopet brez kazni hodila na škodo reelnih trgovcev. Ognila se bode prepovedanim formam, si nadelala novo krilo ter se v taki maski rogala postavi in pravici. Vlada sama pripoznava veliko akomodacijsko zmožnost umazane konkurence, ki hitro zasledi vrzeli v obstoječih zakonih. Sodimo, da s takim zakonom ne bode zadostne obrambe; ne bo preteklo mnogo časa, pa bodo prišle nove tožbe, češ, naš zakon ne zadošča, razširite njegov obseg. Zato pa smo mnenja, da je vstaviti v zakonski načrt supletorno klavzulo, ki prepoveduje v kupčijskem prometu vsako ravnanje, ki se ne strinja z dobro vero in kupčijsko dostojnostjo, zajedno pa se pridrže kazuistične določbe, ki obračajo svojo ost proti glavnim tipom umazane tekme. Le tako se bodo uspešno ustavili razdirajoči elementi, in to tembolj, ker formuliranje take supletorne generelne klavzule ne dela nepremostljivih težkoč. Proti klavzuli, katero je vlada eksemplativno navedla v pripombah k razmotrivanemu načrtu, načelno nimamo pomislekov. Klavzula slove: Od onega, ki v svoji kupčiji zakrivi tako ravnanje, ki more obrtovanju koga drugega provzročiti škodo, in pri tem v pospešitev razpečavanja blaga in v pridobitev gospodarskih uspehov uporablja sredstva, ki so po načelih, katera so pravno običajna v prizadetih kupčijskih krogih, ne strinjajo s kupčijsko dostojnostjo in so zoper dobro vero v prometu, sme vsak tekmelec zahtevati opustitev nadaljnega takega ravnanja.

Načrt, katerega je sestavila vlada, se tesno naslanja na zakon v pobijanje umazane tekme, ki je v Nemčiji v veljavi izza leta 1896. Tudi ta zakon je kazuističen, o njega uspešnosti pa še ni sodba gotova. Nekateri ga hvalijo, drugi pa že zahtevajo, da se popolni; toda bodi temu kakorkoli, mnenja smo, da

kazuistično sestavljen zakon brez splošne določbe ne more omogočiti uspešne branitve zoper nelojalno tekmo.

Prehajamo na način obrambe. Oškodovani konkurent je upravičen s tožbo zahtevati, da nereelen konkurent opusti umazano ravnanje in mu povrne nastalo škodo. Mi nismo prijatelji kazenske represije in le hvalimo, da redaktor v kazenskopравниh določbah ni bil radodaren, — zakonski načrt ima le en primer kazenske norme — saj se sila lahko zgodi, da je škoda, ki jo povzroči kazensko postopanje, nepri- merno večja nego korist. Predočiti si je treba, da se more tudi dober zakon zlorabljeni v šikane, in kazensko postopanje, tudi če se izkaže nedolžnost obtoženca, ostavlja vedno neki odij. Posebno pa hvalimo, da v načrtu ni mesta privatni obtožbi; ob taki sestavi zakona se odpro zlorabi vrata na stežaj. Ali v nekaterih primerih so kazenske določbe vsled narave zagreška neizogibne, zlasti tedaj, kadar stopijo javni oziri in občji prid v ospredje, interes posameznika pa je v ozadju. Če imamo pred očmi, da se mahinacije umazanih konkurentov obračajo ali le proti enemu konkurentu — tako v primeru, če se trgovec A diskreditira ali če se zlorabljuje kupčijske tajnosti njegovega podjetja — ali pa proti vsem konkurentom in v tem primeru redno tudi na škodo konsumentov — tako v primeru, če se zlorabljuje reklama, da se zakriva dejanska kvaliteta in kvantiteta blaga, da se laste neopravičena odlikovanja — nam je skoro jasno, da si najde v prvem primeru oškodovani konkurent mnogo lažje obrambo s civilno tožbo nego v drugem, ko mu je jako težko dokazati, da je vsled umazanega ravnanja tudi on trpel škodo.

Načrt normira kazensko represijo le v primeru, če se z zlobnim namenom širijo neresnične navedbe o blagu in obrtnih izdelkih, torej v primeru, če doseže izrodek reklame svoj višek. Ko se bomo pozneje pečali s posameznimi tipi umazane konkurence, katere navaja načrt, bomo še govorili o individualni obrambi, že sedaj pa rečemo, da bi bilo vsekakor bolj umestno, normirati kazensko represijo zoper kršitev kupčijskih in obratnih tajnosti, nego zoper kričečo sleparsko reklamo.

Ko smo se izrekli za to, da ima zakon v obrambo proti umazani konkurenci poleg kazuistično formuliranih glavnih tipov umazane konkurence še supletorno generelno klavzulo, naperjeno zoper vsakojake pojave nelojalne tekme, in da je obrambe najprej iskati v civilnopравниh določbah, nastane ob taki sestavi zakona nujna potreba, da se sodiščem pritegnejo sodniki laiki, saj sodniku juristu ni mogoče, da natančno pozna vse običaje, navade, usance, vso tehniko kupčijskega prometa, v katerega nima in ne more imeti tako bistrega pogleda kakor možje, katerih življenje poteka v trgovini. Zahtevati pa je, da se laiški element ne podcenjuje in ti sodniki strokovnjaki ne potisnejo na tako mesto, da so zgolj figuranti. Le tako je mogoče, da se sodišča usposobijo za zadostno razumevanje pojavov gospodarskega življenja, kar je absolutno potrebno, da se zakon v praksi s pridom in koristjo uporablja. V tem oziru je v zakonskem načrtu nujno treba remedure.

V Dipaulijevi okrožnici iz l. 1899., v kateri se je napovedal zakon v obrambo proti umazani konkurenci, je bilo poudarjeno, da novi zakon ne sme biti obsežen in da bodi lahko umljiv. No, predloženi zakonski načrt je precej narastel, ali v tem oziru nam ni biti pretesnosrčnim, ako je vsled obsežnosti zakon umljujejši. Prav v tem pogledu pa urednik na mnogih mestih ni imel posebno srečne roke, tako na primer začetni stavek § 8. v načrtu ne obsega manj nego 20 tiskanih vrst in je pri vsem tem navedeno postavno mesto jako težko umljivo. Prav od zakona pa, ki sega tako globoko v gospodarsko življenje kakor razmotrivani zakon v obrambo proti nelojalni konkurenci, je najodločneje zahtevati, da je umljiv zlasti tudi ljudem, od katerih ni zahtevati, da si s tolmačenjem belijo glavo.

Omenili smo že, da se zakona v obrambo proti nelojalni tekmi morejo poslužiti nereelni tekmeci, da iz zlobnosti ali nagajivosti natvezejo poštenim trgovcem pravdo. Zato pa neradi pogrešamo v zakonskem načrtu določil, ki normirajo občutno globo za take tožnike, ki so začeli pravdo iz gole nagajivosti ali objestne zlobnosti.

Obravnavani zakonski načrt ima v prvi vrsti namen, da štiti pošteno trgovino in produkcijo proti zvitim mahinacijam umazanih elementov, posredno pa da brani tudi konsumente. Obrambo konsumentov ima načrt zlasti v mislih, če prepoveduje razpečavanje blaga in obrtnih izdelkov po nakazničnem sistemu, pri katerem je stališče kupovalca vedno neugodnejše nego prodajalca; tudi §§ 24.—28., ki pooblaščujejo ministrstvo, da sme za prodajo blaga posebne vrste izdati posebne predpise, ki se tičejo navedbe glede kvalitete in kvantitete blaga in ki naj onemogočijo sleparsko zakrivanje prave vrednosti blaga, so očitno v interesu konsumentov.

Kot prvi primer umazane konkurence imenuje načrt neresnično hvalisanje (§§ 1.—3. in § 21.). Da je neresnično hvalisanje zabranjeno, je treba treh momentov: 1.) se mora neresnično hvalisanje objaviti v javnih oglasilih ali pa širiti v širšim krogom namenjenih objavah; 2.) mora navajati neresnične podatke o dejstvih kupčijske vrste; 3.) mora biti pripravno, da vzbudi videz posebno ugodne ponudbe. V pojasnilo, kaj je imeti pod podatki o dejstvih kupčijske vrste, navajajo pripombe naslednje vzglede: »trgovina obstoji izza leta 1830.«, »tukaj se prodaja le platneno blago«, »10% popusta stalnim kupovalcem.« Določbe zakonskega načrta, ki se obračajo proti neresničnemu hvalisanju, niso drugo kakor prepoved zlorabe reklame. Bržko se pripozna trgovini pravica do obstanka — in pri današnji uredbi družabnega življenja pač ni mogoče pogrešati oseb, ki iz poklica posredujejo med produkcijo in konsumom — priznati se mora trgovini tudi pravica, da se poslužuje sredstev, potrebnih v dosego svoje naloge. Tako sredstvo pa je gotovo reklama, katere narodnogospodarska naloga je ta, da usposobi trgovino v kar najbolj ekonomično vršitev njenih dolžnosti s tem, da pomnoži število kupovalcev. Reklama ni vsem vrstam trgovine enako potrebna, odločilen moment je oddaljenost med trgovcem in naročnikom; kadar trgovec in konsument živita v tesni dotiki, izhajal bo trgovec tudi brez reklame,

obširne trgovine pa, ki se ne morejo zadovoljiti z malim krogom kupovalcev, so naravnost navezane, da z reklamo obrnejo pozornost odmaknjenih konsumentov na svoje blago. S tehniko se je razvila tudi reklama do čudovite popolnosti; ako reklama res z uspehom podpira razpečavanje blaga in obrtnih izdelkov, pri tem pa ostane v dopustnih mejah in ne nastopa v takih formah, katere mora čut dostojnosti s studom zavračati, tedaj o njeni opravičenosti pač ni dvomiti. Kadar pa se otrese vsake lojalnosti ter se ne zadovolji več s potrebnim hvaljenjem in z običajnim pretiravanjem, ampak stopa do javnosti, da tako vzbudi videz posebno ugodne ponudbe, z naravnost lažnivimi konkretnimi navedbami, ki se tičejo, recimo, kvalitete blaga, načina izdelovanja, izvira blaga, potem je z vso resnostjo skrbeti za to, da se potisne reklama na pravo mesto in v pravo obliko. Proti izrodkom reklame normira načrt tri sredstva: civilno tožbo na opustitev nedopustnega hvalisanja in eventualno povračilo škode, ki se je napravila konkurentom, v primeru pa, da so se širila slepilna hvalisanja z zlobnim namenom, zapor od treh dni do treh mesecev, s katerim se sme združiti globa do 2000 K, ali pa le globo od 20—2000 K. V meritornem oziru se nam vidijo predmetne določbe umestne, in nadejamo se, da bodo dobro vplivale; v formalnem oziru pa bi se izrekli za to, da se proti neobjavljeni reklami obrnjene koneksne določbe ne trgajo narazen. Kazensko-pravne določbe bi morda brez škode odpadle, če pa že ostanejo, so vsekakor ostre.

V §§ 4.—9. se obrača zakonski načrt proti lastitvi in zlorabi podjetbenih znakov. Predmetne norme izpopolnijo po naši sodbi s pridom doslej nedostatne določbe, katere navajata trgovinski zakonik in pa obrtni red. Obramba proti tej vrsti umazane konkurence je omejena na zgolj civilnopravne določbe.

Stara je prislovica, da je hudoben jezik nevarnejši od ostrega meča. Nevarnost zlobne govornice tiči v zahrbtnosti in pa v tem, da so svetu slabe vesti o komerkoli le prečesto bolj dobrodošle nego hvale. Zla govornica je nevarna privatnikom, trgovcem in producentom pa postane lahko naravnost pogubna in usodna, kadar se njen predmet kupčijske razmere. Dober glas je v kupčijem prometu neprecenljive vrednosti; umazani konkurenti so o tem predobro uverjeni, da ne bi izkušali z diskreditiranjem neljubih konkurentov oškodovati njih podjetij. Poniževanje in grditev tujih podjetij je priljubljena mahinacija umazane konkurence, kateri so Francozi nadeli ime »denigrement«. Naš zakonski načrt se obrača proti tej obliki umazane konkurence v § 9. in zahteva naslednje momente: 1.) neresnične trditve dejanske vrste o tujem podjetju, o uslužbencih ali blagu tujega podjetja, katere so 2.) pripravne, da škodijo obratu ali pa kreditu imetnika, in so se 3.) širile z namenom, da v tekmi pridobe gospodarskih ugodnosti širitelju ali pa komu drugemu. Oškodovani konkurent sme zahtevati opustitev takega početja in sramotenja ter povrnitev nastale škode. Toženec sme vedno nastopiti dokaz resnice. Pogoji za sodno preganjanje so le tedaj dani, ako so združeni vsi višje navedeni znaki. Iz tega sledi, da je izrekanje sodbe o tuji trgovini vedno dopustno, ako se giblje v mejah dovoljene kritike,

ker so zabranjene le neresnične trditve dejanske vrste, kakor n. pr. trgovec z delikatesami A ima uslužbenca, ki ima na rokah ostudno kožno bolezen. Dovoljene so pa tudi v dobri veri podane izjave, ki naj služijo v informacijo, tudi če se tičejo kupčijskih razmer posameznega podjetja, ker jim nedostaja pod 3.) navedenega znaka »pridobitev gospodarskih ugodnosti sebi ali komu drugemu. Z normo § 9. smo vobče zadovoljni, opozorili bi le na nekaj. Načrt ima v mislih le poniževanje in sramotitev tujega podjetja. Prav lahko se pa zgodi, da kdo diskreditira podjetje, pri katerem je sam interesiran. Vzemimo, da imata A in B kot javna družabnika trgovino. Iz tega ali onega vzroka se hoče B ločiti od svojega družabnika in pričeti na svojo roko konkurenčno trgovino. Zategadelj raztroši v svet različne vesti o še obstoječi skupni trgovini, da tako diskreditira skupno trgovino na korist novi, katere lastnik bode skoro on sam. Po določbi § 9. bi ostalo tako ravnanje brez kazni, in vendar ni dvoma, da gre tu za nelojalno, umazano ravnanje, ki kriči po represiji. Mali primer naj osvetli, kako lahko se najdejo vrzeli v postavnih določbah in kako potrebna je poleg kazuističnih norem splošna supletorna klavzula.

Kot četrti tip umazane konkurence navaja zakonski načrt kršitev kupčijskih in obratnih tajnosti (§§ 9. in 10.). Kaj so kupčijske in obratne tajnosti, tega načrt ne pove, kar je v pripombah k načrtu opravičeno s tem, da je definicija kupčijskih in obratnih tajnosti, ki odgovori na to vprašanje do jedra temeljito, mogoča le za posamezen konkreten primer, ko je mogoče z vso skrbnostjo vpoštevati specialne odnose prizadetega podjetja ter vsakokratno stanje tehnike in gospodarskih uredb. Reči se mora, da je pravilna ureditev obrambe kupčijskih in obratnih tajnosti jako težka. Ako zakon normira predalekosežne obrambi namenjene določbe, se utegne zgoditi, da neopravičeno zavira razvoj gospodarskega napredka; posebno težavno pa je na vsestransko zadovoljnost rešiti vprašanje, koliko časa naj bodo uslužbenci zavezani, da ne izdajo tajnosti onih podjetij, v katerih so bili nastavljeni. Če se v zakonu določi, naj traja obvezna molčečnost uslužbencev še potem, ko se je službeno razmerje razvezalo, se uslužbencem onemogoči izkoristiti pridobljeno spretnost in znanje. Tako pa se postavijo v nevarnost, da si morejo le težko služiti kruha, kajti z vstopom v konkurenčno podjetje si morejo nakopati pravdo na glavo; novi gospodar bode težil na to, da izrabi vse sile svojih nastavljenecv, katerim so na drugi strani od zakona vezane roke. Če zakonski načrt zahteva molčečnost le za dobo službenega razmerja, se nam vidi taka rešitev povoljna. Določbe § 11., ki govore o kršitvi kupčijskih in obratnih tajnosti, katero zakrivijo osebe, ki niso uslužbenci oškodovanega podjetja, pa nam ne prija, ker so vsled velike specializacije na eni strani sila težko umljive, na drugi strani pa puščajo premnogim zvitim manevrom svobodno pot. V tem nam je § 9. nemškega zakona v pobijanje umazane konkurence dokaj ljubši. V obrambo kupčijskih in obratnih tajnosti navaja načrt le civilnopravne določbe; to pa nas nikakor ne more zadovoljiti, kajti v tem primeru ne more zadoščati pravica do odškodnine, ki bode v največ slučajih le na papirju; kako odškod-

nino naj pač plača ubogi delavec tovarnarju, ki je po razkritju tajnosti svojega podjetja trpel nepregledno škodo? More li nezvestega uslužbenca, katerega štiti prazen žep, ostrašiti zakon, ki daje oškodovanemu službodajalcu le pravico do odškodnine? Nezanosljivemu delavcu bode kmalu jasno, da, kjer nič ni, cesar pravico izgubi, in se bode malo brígal za zakon, s katerim mu ni mogoče do živega. Za nezvestobo uslužbenec, katero so zakrivali z izdajo podjetbenih tajnosti, je vsekakor sprejeti v zakon občutne kazensko-pravne norme.

Poleg razmotrivanj štirih tipov umazane konkurence ima načrt v posebnem oddelku (§§ 24.—27.) določbe, ki navajajo pogoje, pod katerimi sme ministrstvo po naredbenem potu zaukazati, da je pri blagu določene kvalitete na zabojih, ovitkih itd. poočititi množino, kakovost ali pa kraj izvira. V prodaji na drobno so kupovalci navajeni, da dobe blago gotove vrste — kakor gumb, šivanke, žreblje, sukanec — v posebnih, že pripravljenih ovitkih ali zavojih; pri tem kupijo blago v dobri veri, da je v zavoju toliko metrov sukanca, toliko število žrebljev takih in takih. Take kupčije slone na dobri veri in zaupljivosti. Grešeč na zaupanje konsumentov, je umazana konkurenca začela manevrirati na ta način, da je ali zmanjšala množino ali poslabšala kakovost blaga; pri tem je šla sicer pod prej običajno ceno, da tako izpodrine tekmece, — ali konsumenti so pri vsem tem vsled slabe kakovosti blaga le prikrajšani. Ob takem ravnanju ni čuda, da se je že pred leti zahteval zakon, ki naj uvede obvezno poočitbo množine in kakovosti blaga posebne vrste. Vlada je svoj čas že izdelala tak načrt in tudi uvedla anketo, da čuje mnenje, ali zakona še nimamo. Sodimo, da so predmetne direktive, katere navaja sedanji načrt zakona v obrambo proti umazani konkurenci v §§ 24.—27., umestne in se bode dala na temelju teh splošnih določb z ministrskimi ukazi od primera do primera urediti prodaja drobnine tako, da bode brezsravno izkoriščevanje in sleparjenje, če ne onemogočeno, vsaj znatno utesnjeno tako v interesu reelne trgovine kakor v prid konsumentov.

V zakonski načrt je končno sprejeta določba, ki prepoveduje prodajo blaga po nakazničnem sistemu. Nakaznični sistem v svojih mnogih različicah močno diši po neljalnosti. Obsojati je ta sistem zlasti iz dveh ozirov. Iz ozira do kupovalcev zategadelj, ker ves sistem ni pravzaprav drugo kakor igra posebne vrste in sloni ves riziko na strani kupujočega občinstva. Sistem je kaj pripraven za kmetolovstvo, in manj razsodni ljudje se dajo z navideznimi ugodnostmi, katere nudi, kaj lahko pridobiti za pogodbo. Obsojati pa je sistem tudi zlasti iz ozira do malih trgovcev. Nakazničnega sistema se posebno rade poslužujejo velike tvrdke in stopajo preko običajnih posredovalcev neposredno do vedno širših konsumnih krogov, malim podjetjem pa odvrčajo redne in stalne kupce. Danes je težko reči, ali se obnese represija, kakršno ima v mislih naš zakonski načrt v § 28., saj o tem nimamo nikjer še praktičnih izkustev, ali nekje se mora pričeti; želeli bi le, da bi bile proti nakazničnemu sistemu obrnjene določbe formulirane bolj splošno, in to spričo mnogih različic tega sistema.

Malemu obrtniku v pomoč.

(Konec.)*

VI. Posojila obrtnim surovinskim, skladiškim, produktivnim in sličnim zadrugam.

Ta posojila imajo namen, lajšati težkoče ob snovanju pridobitnih in gospodarskih zadrug. Pozneje so obrtnikom navadno drugi kreditni viri na razpolago. Pripravljalna dela za ustanovitev takih zadrug je obrtni pospeševalni urad olajšal z izdajo spisa »Navodilo za osnovo in posloводство obrtnih pridobitnih in gospodarskih zadrug« (»Anleitung zur Errichtung und Geschäftsführung gewerblicher Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften«). Navodilo obsega potrebne pismene sestavke, kratka pojasnila o davčni in pristojbinski dolžnosti in številne vzorne primere za knjigovodstvo. Navodilo je na pismeno prošnjo dobiti brezplačno pri obrtnem pospeševalnem uradu.

Posojila obrtnim surovinskim, skladiškim, produktivnim in sorodnim zadrugam daje c. kr. trgovinsko ministrstvo ob naslednjih pogojih:

a) Vse take združbe morajo biti osnovane kot samostojne pridobitne in gospodarske zadruge na podlagi zakona z dne 9. aprila 1873. l., drž. zak. št. 70.

b) Pravila naj jim bodo kolikor moči enotna in primerna vzornim pravilom nemških pridobitnih in gospodarskih zadrug na Avstrijskem.

c) Zadruga mora imeti nadzorni svet, ki mu je nadzorovati delovanje načelnštva.

d) Imeti mora urejeno, vsaj enostavno, tudi laiku umljivo knjigovodstvo.

e) Tuji kapital, ki ga ima zadruga (posojila in blagovni kredit) naj bo v primernem razmerju k lastnemu kapitalu (opravilni deleži in rezervni zaklad) in pa k načinu jamstva zadruga.

f) Gospodarsko slabejšim mora biti udeležba pri zadrugi omogočena s tem, da so določeni zelo majhni plačilni obroki opravičnih deležev.

g) Kredit smejo članom dajati surovinske zadruge le izjemoma in le v primernem razmerju k rezervnemu zakladu. Pri skladiških (Magazingenossenschaft) in produktivnih zadrugah naj občni zbor določi najvišji znesek kredita, ki ga je dati članom; določi naj ga pa v razmerju k lastni imovini in k jamstvu zadruga.

h) Posojilo se da praviloma samo v okrepitev obratnega kapitala zadruga, v napravne namene le tedaj, če zadruga sama da iz lastnega večji del napravne glavnice.

i) Posojila se dajo na obrestno mero, ki se določa od leta do leta, in jih je vrniti v času, ki se v vsakem primeru določi posebej. (Lani $3\frac{1}{2}\%$. Obresti je plačati poluletno naprej. Posojila so se dala najprvo za tri leta.)

k) C. kr. trgovinsko ministrstvo in obrtni pospeševalni urad si pridržujeta, da smeta vsak čas pogledati knjige in korespondenco zadruga, ki je vzela kredit. Prošnje se vzamejo v pretres le, če so jim priloženi računski zaključki zadnjih treh opravičnih let ali, če zadruga še ne obstaja tako dolgo, dosedANJI zaključki.

*) Glej št. 3., 4., 8., 10. in 11.

Do leta 1901. se je dovolilo 28 posojil v povprečnem znesku 3600 K iz državnega kredita, in sicer 9 zadrugam črevljarjev in usnjarjev, trem mizarским in trem nožarskim zadrugam, dvema krojaškima zadrugama in nekaterim zadrugam drugih strok. Pri črevljarstvu gre navadno za osnovo lastne surovinske zadruge, pri mizarstvu, kovinskih rokodelcih in drugih obrtih pa za preskrbitev delovnim zadrugam potrebne obratne glavnice, ki pa se seveda porablja tudi za racionalen nakup surovin.

VII. Vplivanje na vzgojo učencev.

Ob dobrem stanju učenstva ne visi samo prihodnost učencev, ampak to vpliva sploh na razvoj obrtnega stanu. Zategadelj je trgovinsko ministrstvo v obrtni pospeševalni akciji pred kratkim pričelo na gotove načine vplivati tudi na izobrazbo učencev. Taki načini so: pospeševanje razstav učenskih del in učenskih zavetišč (Lehrlingsheim, Lehrlingshort), dalje povzdiga poklicnega pouka pri mojstru s podpiranjem mojstrov za učence, izobražene v njih delavnicah (takozvani subvencionirani mojstrski pouk).

Kar se tiče razstav vajenskih del, naj bi se z darili za najboljša dela vzbudilo veselje vajencev do dela in dalo mojstrom, ki so jih izobrazili, javno priznanje. Take razstave nudijo tudi priliko za spoznavanje stanja strokovne vajenske izobrazbe in za primerjanje. Zlasti se bo o izurjenosti, ki so si jo pridobili učenci v učni dobi, moglo soditi po tistih delih, ki so jih učenci izdelali na koncu učne dobe. Teh razstav naj bi se torej udeležili pred vsem učenci, ki bodo svoje učenje dokončali v letu razstave; vendar pa se pridni učenci tudi že prvo ali drugo leto lahko pripuste k razstavam. Samo po sebi se ume, da morajo učenci razstavna dela izvesti sami in brez pripomoči. Razstave se po predlogu obrtnega pospeševalnega urada najbolje odrede tako, da se v mesecih januarju do avgusta v posameznih krajih za manjše okraje prirede krajevne razstave, trajajoče okoli osem dni, v mesecu septembru in oktobru pa naj bo na sedežu korporacije (trgovske in obrtniške zbornice, obrtno društvo, zadružna zveza), ki priredi razstavo, 14 dni trajajoča osrednja razstava predmetov, ki so na prejšnjih krajevnih razstavah dobili prva darila.

Da se razstave učenskih del organizirajo enotno, je trgovinsko ministrstvo dalo na podlagi dozdanjih izkušenj po obrtnem pospeševalnem uradu izdelati »vodilna načela za prireditev razstav vajenskih del« (»Leitende Grundsätze für die Veranstaltung von Lehrlingsarbeitenausstellungen«) in pa seznamek tistih učenskih del, ki jih je posebno priporočati za razstavitev. Če so krajevne ali osrednje razstave »vodilnim načelom« primerno urejene, o čemer ima obrtni pospeševalni urad poročati trgovinskemu ministrstvu, dovoli praviloma država krajevnim razstavam po 200 K, osrednjim pa po 400 K prispevka, tako da pokritje stroškov navadno ne dela težkoč, ker tudi trgovske in obrtniške zbornice, obrtna društva in občinski zastopi radi prispevajo v take namene. »Vodilna načela«, seznamek nalog kakor tudi vse tiskovine, potrebne pri razstavah vajenskih del (prijavni in dopustilni listi, izpričevala, diplom, poročilni obrazci) se dobe brezplačno na pismeno prošnjo.

Zavetišča za učence so naprave za oskrbo, varstvo in vzgojo učencev izven šole in izven dela pri mojstru. O teh zavetiščih je izdalo trgovsko ministrstvo spis »Ustanovitev zavetišč za učence, pripomoček pri vzgoji obrtniškega naraščaja« (»Die Errichtung von Lehrlingshorten, ein Hilfsmittel bei der Heranbildung des gewerblichen Nachwuchses«). V tem spisu je razložena korist takih zavodov in pojasnjena njih uredba. Trgovinsko ministrstvo je izjavilo, da bo ustanovitev zavetišč za učence podpiralo z zmernimi prispevki; vzdrževanje pa je seveda prepuščeno udeleženi krogom. Poprej omenjeni spis se dobi na zahtevo brezplačno.

S »subvencioniranim mojstrskim poukom« naj bi se v primerih, ko ne zadošča strokovno šolstvo, omogočil obrtniškem naraščaju dobro urejen poklicni pouk in naj bi se za to dobrim mojstrom dala primerna odškodnina. Mojstri različnih obrtov, ki se zavežejo, da se bodo držali gotovih določb, določenih v učni pogodbi, naj bi dobili za vsakega dokazano dobro izobraženega učenca subvencijo. Svoj čas se v posebnih razglasih prijavijo podrobne določbe.

Razsodbe obrtnih sodišč.

XIII. Po odpustitvi brez vzroka ni delavec več zavezan, odzvati se pozivu delodajalca, naj ostane za čas odpovednega roka še pri svojem delu.

(Razsodba obrtnega sodišča na Dunaju z dne 13. oktobra 1899.)

Kakor je tožnik A. M. resnično izpovedal, je on delal kot zidarski pomočnik pri tožencu A. K. za tedensko mezdo 10 gld. 80 kr., ker pa je bil dne 9. septembra 1899. l. brez odpovedi in brez vzroka odpuščen, zahteva povračila za 14dnevni odpovedni rok.

Toženec je izjavil, da je tožnika pozval, naj dela še 14 dni, česar pa ta ni hotel storiti.

Tožbenemu zahtevku se je ugodilo.

Razlogi: Z izjavo priče K. P. je dokazano, da je bil tožnik v soboto brez odpovedi odpuščen in se mu je šele v ponedeljek, ko je prišel po delavske bukvice, reklo, da lahko še 14 dni dela. Ob tem času je bilo pa delovno razmerje že razvezano in tožnik zategadelj ni bil več obvezan ugoditi pozivu. Ker se torej delodajalec ni držal odpovednega roka, je imel tožnik pravico, ker ni bilo drugačnega dogovora, zahtevati povračila za 14dnevni odpovedni rok po §§ 77. in 84. o. r. Tožbenemu zahtevku se je torej moralo ugoditi.

XIV. Trgovski obrti v zmislu § 5., črke d zakona o obrtnih sodiščih so trgovski obrti v zmislu obrtnega reda. Na to se ni ozirati, če je tvrdka protokolirana ali ne. Prepri potnika tovarne za vrvi s tvrdko torej ne spadajo pred obrtno sodišče (§ 5., črka d zak. o obrt. sod.)

(Razsodba obrtnega sodišča na Dunaju z dne 10. novemb. 1899.)

V pravni zadevi tožnika potnika K. B. zoper toženca A. K., imetnika protokolirane tvrdke, da se drži sklenjene delovne pogodbe in plača znesek 220 gld., se je po ustni razpravi razsodilo:

Tožba se zaradi nepristojnosti obrtnega sodišča zavrne, postopanje ustavi in preporna zadeva izroči rednemu sodišču.

Razlogi: Kakor navaja toženec, ki je tožnika sprejel za potnika, in kakor pripoznava tožnik, izdeluje tožena tvrdka vrvarsko blago tovarniško in se glasi obrtni list na vršbo vrvarskega obrta. Po § 1. zak. o obrt. sod. se stvarna pristojnost obrtnih sodišč v razsojanje obrtnih pravnih sporov med obrtnimi podjetniki in delavci (v zmislu § 5. omenjenega zakona) razteza na vsa podjetja, za katera velja obrtni red. Vprašanje, ali in za kakšno obrtno podjetje gre, je presojati po določilih obrtnega reda, in je zategadelj v obrtnem oziru za pojem trgovski obrt (§ 5., črka *d* zak. o obrt. sod.) odločilen obrtni red, ne pa morebiti trgovski zakonik. (Člen 11. trgov. zakonika, zadnji stavek.)

Po § 1., odst. 3. in 4. o. r. in ukaza trgovskega ministrstva z dne 16. septembra 1883. l., št. 26.701, so pa trgovski obrti v ožjem zmislu oni obrti, pri katerih se obrtno zglasilo glasi na vršbo trgovine, pri katerih je torej trgovski obrt edino opravilo, ne pa posledica obrtnemu producentu pristojne pravice, trgovati s svojimi izdelki in svojim blagom.

Ker torej vrši toženec vrvarski obrt, a ne trgovskega obrta v zmislu obrtnega reda, ne velja v tem slučaju določilo § 5., črke *d* zak. o obrt. sod.; po določilih § 5., črke *a* do *c* zak. o obrt. sod. in § 73. o. r., ki so veljavna za druge obrtne obrate, pa trgovskih potnikov ni smatrati za delavce v zmislu zakona o obrtnih sodiščih.

Po zadnjem stavku § 23. zak. o obrt. sod. mora obrtno sodišče uradoma zaznati svojo pristojnost in je bilo iz navedenih razlogov, ne da bi bil toženec ugovarjal zoper nepristojnost, izreči nepristojnost obrtnega sodišča in napotiti preporno zadevo na redno sodišče.

XV. V tovarni za slaščice nastavljeni knjigovodja in ekspedijent ni delavec v zmislu zak. o obrt. sodiščih. (§ 5. zak. o obrt. sod. in § 73. o. r.)

(Sklep obrtnega sodišča na Dunaju z dne 29. oktobra 1899.)

Tožba J. M. zoper J. W. se je zaradi nepristojnosti obrtnega sodišča zavrnila, ker je po § 1. zak. o obrt. sod. obrtno sodišče pristojno le za razsojo obrtnih pravnih sporov med podjetniki in delavci (oziroma med delavci istega obrata med seboj), kajti v zmislu § 5. naved. zak. pri produkcijskih obrtih, h katerim je prištevati tudi toženo tovarniško tvrdko za slaščice, knjigovodje, kakor se je tožnik v tožbi sam imenoval, ni smatrati za delavca, ker po § 5. naved. zakona veljajo le pri trgovskih obrtih, to je pri onih obrtih, ki ne proizvajajo, vse osebe, ki se porabljajo pri kupčijskih opravilih, za delavce.

XVI. Trgovski pomočnik sme med odpovednim rokom, da si poišče novo službo, oditi iz prodajalne le ob onih urah, ob katerih mu je dovolil principal ali katere je dogovoril s principalom.

(Razsodba obrtnega sodišča na Dunaju z dne 27. nov. 1899.)

Tožniku E. M. je toženka, pri kateri je dne 26. avgusta t. l. kot trgovski pomočnik vstopil v službo za mesečno mezdo 45 gld., odpovedala 15. novembra do konca decembra. Odpovednega roka pa ni držala, ampak tožnika odpustila že 17. novemb. t. l. Toženka navaja v utemeljevanje odpusta: Po storjeni odpovedi se je tožnik postavil na stališče, da sme

vsak dan, kadar se mu poljubi, za dve uri oditi, da si poišče novo službo; čeprav mu je 16. novembra le dovolila, da sme zvečer od pol 7. do pol 8. ure odhajati, se tožnik ni več vrnil v prodajalno. Dne 17. novembra je njen soprog dopoldne rekel tožniku, da sme, da si poišče novo službo, oditi vsak dan od 8. do 9. ure dopoldne in od pol 7. do pol 8. ure zvečer; ker pa je tožnik zopet rekel, da mu to ni nič mar in da lahko gre, kadar se mu zljubi, ga je soprog opozoril na posledice te samovoljnosti. Vkljub omenjenemu ukazu ji je tožnik opoldne rekel, da se odpravi ob 1 uri opoldne za dve uri; njen soprog je tožniku za bičil, da ne sme oditi. Tožnik je pa osorno odgovoril, ne da bi bil nujnost opravičil, da mora oditi; tudi se je pri tem nespoštljivo vedel in med drugim tudi dejal, da je tolike časti že vreden kakor njen soprog. Soprog je tožniku rekel, da mu ni treba več priti, če odide; ponujeno zastalo mezdo v znesku 16 gld. je sicer odklonil, vendar pa navzlic opominu vzel klobuk in palico ter se oddalil.

Tožniku se je za čas od 1. do 17. novembra priznal mezdni znesek 16 gld., pravica do povračila mezde za odpovedni rok v znesku 64 gld. se je pa odrekla.

Razlogi: Vprašanje, ali mora principal trgovskemu pomočniku, potem ko mu je delovno razmerje odpovedal, dovoliti primeren čas, da si poišče novo službeno mesto, ni v zakonu urejeno, kajti niti obrtni red, niti občni državljanski zakonik, niti trgovski zakonik nimajo glede tega nobene določbe. Vendar je na Dunaju običaj, da se dovoli trgovskemu pomočniku, kateremu se je odpovedalo, da sme nekolikokrat v tednu za $1\frac{1}{2}$ do 2 uri oditi iz prodajalne, da si poišče novo službo. Določitev časa je odvisna od dogovora v posameznem primeru in pomočnik nima pravice do gotovih ur, katere njemu prijajo. Če torej odhaja v drugih kakor v dogovorjenih ali od principala dovoljenih urah, je to odrekanje službe ali opustitev dela.

Po dovršeni razpravi je sodišče na podlagi zaprisežene izjave zaslišane pričë spoznalo za dokazano, da je toženec po odpovedi delovnega razmerja tožniku dovolil, da sme vsak dan po dve uri, namreč od 8 do 9 zjutraj in od $1\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ 8 zvečer zapustiti prodajalno, da si poišče novo službo. S tem je toženka zadostila gorenjemu običaju, in tožnik ni imel pravice, brez dovoljenja in zoper izrecno voljo toženke ob drugih urah zapuščati prodajalno.

Ker pa je tožnik, kakor se je po izjavi pričë spoznalo za resnično, dne 17. novembra ob 1 uri popoldne na osoren in nespoštljiv način odklonil, ravnati se po ukazu toženke, in zoper izrecno voljo toženke hotel oditi in naposled res odšel, je tožnik s tem odrekel službo in je bila toženka upravičena, v zmislu določila čl. 64., št. 3 trgov. zak. odpustiti tožnika pred pretekom odpovednega roka.

Po določilu § 84. o. r., ki se v zmislu § 92. o. r. uporablja na razmerje trgovskih pomočnikov, pristoji pred časom odpuščenemu trgov. pomočniku le tedaj povračilo za odpovedni rok, če je bil brez zakonitega dopuščene vzroka odpuščen. To se pa v tem slučaju ni primerilo in je bilo zategadelj tožniku prisoditi le znesek 16 gld., katerega mu je toženka priznala, tožbeni zahtevk na povračilo mezde za odpovedni rok pa kot pravno neutemeljen zavrnil.

XVII. 1. Z besedo „prosim“, katero je odgovoril trgovski pomočnik na naznanilo, da je odpuščen iz službe, še ni privolil, da se skrajša odpovedni rok. 2. Dovolitev prostega časa v poiskanje nove službe.

(Razsodba obrtnega sodišča na Dunaju z dne 9. avgusta 1900, potrjena z odlokom c. kr. deželnega kot prizivnega sodišča na Dunaju z dne 2. septembra 1900.)

Tožnik M. K. je vstopil kot poslovodja in je imel v zadnjem času plačo 180 K. 14. julija je bil brez vzroka odpuščen. Zategadelj je od toženca, ker glede odpovedi ni bilo posebnega dogovora, zahteval za dobo postavnega odpovednega roka kot odškodnino plačilo mezde za čas od 14. julija do 30. septembra 1900 v znesku 462 K. Pri razpravi je tožnik vsled trditve toženca, da se mu je mezda do vštetega 17. julija 1900 izplačala, znižal svojo zahtevo na plačilo mezde za čas od 18. julija do 30. septembra 1900 v znesku 438 K in predlagal, da se toženec obsodi na plačilo tega zneska.

Toženec, ki je priznal, da je imel tožnik plačo 180 K na mesec in da glede odpovedi ni bilo posebnega dogovora, je tožbenemu zahtevku naslednje ugovarjal: Nekega dne meseca maja je tožniku rekel, da broše leže v izložbi, zato da naj jih zopet postavi. Tožnik je odgovoril: »To jaz bolje razumem nego Vi, naj ostanejo, kakor so!« Toženec je bil vsled tega odgovora nejevoljen. 4. ali 5. junija je tožniku rekel, da ni »zunaj« (v izložbi) nikakih posodic za kavo. Tožnik je odgovoril, da so bile zadosti dolgo časa zunaj in se niso prodale. Ko je nato toženec rekel: »Zdaj je pravi čas za to, ker gredo stranke na deželo, ali naj koga najamem, da jih izpostavi?« je tožnik odgovoril: »Vzemite si koga.« Vsled takega odrekanja dela je toženec tožniku takoj odpovedal z besedami: »Danes Vam odpovem službo, v šestih tednih lahko izstopite.« Tožnik je bil s to odpovedjo zadovoljen, ker je odgovoril: »Prosim!«

Opoldne istega dneva je tožnik rekel, da izostane eno ali dve uri, da si poišče novo službo. 14. julija 1900 (v soboto) zvečer je toženec rekel tožniku: »V ponedeljek nas zapustite.« Ko je tožnik odgovoril: »Zapustiti? Ali ste mi odpovedali?« je toženec pritrdil, izplačal tožniku mezdo do 17. julija 1900, kateri dan je potekel šesttedenski odpovedni rok, in mu rekel, da mu od danes naprej ni treba več priti. Naslednji ponedeljek tožnik ni prišel, ampak poslal je po svojem advokatu pismo, da ne pripoznava veljavnosti odpovedi, ki mu jo je toženec izrekel, temveč zahteva zakonito odpoved. Dokler mu te ne izreče in v zakonu določeni odpovedni rok ne poteče, ostane v službi pri tožencu. V torek je tožnik prišel v službo, toženec pa ga je zahvalil in mu rekel, da je že izplačan. Nato je tožnik med vrati in trotoarjem dvakrat zaklical, da s . . . na njegovo službo. Toženec predlaga, da se zavrne tožbeni zahtevki.

Znižanemu tožbenemu zahtevku se je ugodilo.

Razlogi: Kar se tiče dogodkov glede broš in posodic za kavo, ni še iz njih, čeprav so resnični, razvideti, da bi se bil tožnik branil opravljati svoja dela, kar bi toženca v zmyslu člena 64., št. 3 trgov. zak. upravičevalo, odpustiti tožnika; iz teh slučajev je razvidno le različno mnenje toženca in tožnika glede potrebnosti in primernosti posameznih del, ne pa od-

rekanje dela. Sploh pa toženec sam ni pripoznal omejenih dogodkov kot odpuščevalni vzrok, ker ni tožnika zaradi njih odpustil, ampak mu je samo službo odpovedal. Če toženec nadalje trdi, da je bil tožnik zadovoljen s šesttedensko odpovedjo v juniju, se tudi temu mnenju ne more pritrditi. Tudi če se kar naravnost kot pravo spozna, da je toženec tožniku izrecno odpovedal na šest tednov, še ni razvidno iz tožnikove besede »prosim«, da je pritrdil tej odpovedi, oziroma da se je odpovedal odpovednemu roku, ki mu gre po čl. 61. trg. zak. Beseda »prosim« se more z ozirom na ves stvarni položaj tako razumeti, da je tožnik vzel toženčevo izjavo le na znanje, ne da bi bil s tem sploh čemu pritrdil. Če se toženec sklicuje na razžaljive besede tožnika z dne 17. julija 1900, se na te, tudi če tiči v njih po členu 64. št. 5. trg. zak. hudo razžaljenje, ne more ozirati, ker je bil tožnik že 14. julija 1900 odpuščen in ker se odpoved, ki se je ta dan izrekla, ne da opravičevati z razžalitvijo, katero je tožnik pozneje zakrivil. Če meni toženec, da se tožnik vsled svojega pisma ni smatal za odpuščenega in se je torej tudi še 17. julija 1900 smatal za njegovega uslužbenca, je na to odgovoril, da se je delovno razmerje prav po lastnih podatkih toženca od njega samega že 14. julija 1900 enostransko razvezalo, da ni tožnik s svojim pismom nič drugega nameraval, nego za dobo zakonitega odpovednega roka še službovati pri tožencu, da pa je toženec tudi 17. julija 1900, ko se je tožnik ponudil za nadaljno delo, to odklonil in vsled tega ravno ostal pri odpovedi, ki jo je izrekel 14. julija 1900. Če je tožnik po odpovedi semintja odšel iz prodajalne, da si poišče novo službo, še ni vzrok za odpust po čl. 64., št. 3. trg. zak., zlasti ker je trgovskemu pomočniku, kateremu se je odpovedalo, dati priliko, da se pred pretekom odpovedi ogleda po novi službi, in ker se iz podatkov toženca še ne da sklepati, da je tožnik pri tem kaj zakrivil. Tudi ne trdi toženec, da je tožniku kdaj prepovedal, zaradi poiskanja službe semintja izostati, kakor tudi ne trdi, da je zaradi tega odpustil tožnika 14. julija 1900, ker je izostal. Z ozirom na ta izvajanja je bilo ustreči znižanemu tožbenemu zahtevku.

Raznoterosti.

Volitve v trgovsko in obrtniško zbornico za Kranjsko se bodo vršile sredi druge polovice meseca marca, in sicer po novem volilnem redu, potrjenem z ukazom c. kr. trgovskega ministrstva z dne 18. decembra 1901. l., št. 4999. Trgovska in obrtniška zbornica bo imela tudi po novem volilnem redu 24 pravih udov, ki so razdeljeni na dva odseka: trgovinski in obrtni. Vsak izmed teh odsekov se loči na tri volilne kategorije, dočim je imel po dozdanjem volilnem redu trgovinski odsek pravzaprav samo 2 kategoriji; prva (veletrgovina) in druga kategorija (srednja trgovina) sta namreč skupaj volili 6 pravih zborničnih udov. Po novem volilnem redu pa sta te dve kategoriji ločeni, in voli vsaka zase: prva 2, druga pa 4 prave zbornične ude. Razen davčnih zneskov, odločilnih za aktivno volilno pravico v posameznih kategorijah, ki so se morali izpremeniti vsled nove davčne postave z dne 25. oktobra 1896. l., drž. zak. št. 220, so izpremenjene v novem volilnem redu tudi nekatere druge določbe, izmed katerih nam je omeniti zlasti dveh. Prva je: razpis volitve s pridejanimi glasovnicami mora doposlati volilna komisija volilcem po pošti; druga pa: volilci,

ki imajo volilno pravico v enem odseku, se smejo voliti v vseh kategorijah tistega odseka. Doslej je bila pasivna volilna pravica vezana na aktivno volilno pravico v dotični volilni kategoriji. V informacijo volilcem navajamo prva dva § novega volilnega reda, iz katerih je spoznati sestavo zbornice:

§ 1. Trgovska in obrtniška zbornica v Ljubljani obstoji iz 24 pravih udov, ki so razdeljeni na dva odseka, namreč: na trgovski odsek in na obrtni odsek, h kateremu pripadajo tudi rudarstvene zadeve.

V I. odseku je 10 pravih udov, v II. odseku 14 pravih udov.

Izmed zborničnih udov jih mora domovati tam, kjer stoluje zbornica: iz trgovskega odseka 6, iz obrtnega odseka 8.

Pripomnja: Okraj trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani obsega vojvodino Kranjsko.

§ 2. Trgovinski odsek obsega:

vso blagovno trgovino izvzemši krošnjarstvo in prodajo tobaka, cigar, kolkov, poštnih znamk in smodnika;

trgovinske pomožne obrte (kakor komisijonarska in špedicijska opravila, trgovinske agente in trgovinske mešetarje, skladovnice, tehtalne in merske zavode);

novčna in kreditna podjetja in zavarovalstvo (z všteti hranilnicami);

prometne obrte (z všteti c. kr. državnimi železnicami).

Trgovinski odsek se voli v treh volilnih kategorijah (volilnih razredih).

Te volilne kategorije obstoje:

a) iz tistih trgovcev, ki plačujejo od trgovskega obrta v zmislu I. in II. poglavja zakona z dne 25. oktobra 1896. l., drž. zak. št. 220, vsako leto najmanj po 350 kron pridobnine;

b) iz tistih trgovcev, ki plačujejo od trgovskega obrta vsako leto najmanj po 30 kron pridobnine ter ne pripadajo h kategoriji a);

c) iz ostalih trgovcev, ki plačujejo od trgovskega obrta vsako leto najmanj po 5 kron pridobnine.

Na vsak način zadostuje za utemeljitev volilne pravice v tej volilni kategoriji (volilnem razredu c) trgovskega odseka), da trgovec od svojega trgovskega obrta plačuje v zmislu I. in II. poglavja zakona z dne 25. oktobra 1896. l., drž. zak. št. 220, v dotični občini vsako leto toliko pridobnine, kolikor znaša najmanjši cenzus, ki daje pravico voliti v deželni zbor (§ 7., odstavek 3. zakona o trgovinskih zbornicah, oziroma zakon z dne 30. junija 1901. l., drž. zak. št. 103.).

Prva volilna kategorija [I. a)] voli 2 prava uda, druga volilna kategorija [I. b)] 4 in tretja volilna kategorija [I. c)] 4 prave ude.

Obrtni odsek obsega: izdelovalne, gostilniške, krčmarske ter tudi druge v trgovinski odsek neuvrščene obrte, potem lekarne in naposled rudarjenje.

Obrtni odsek se voli po treh volilnih kategorijah (volilnih razredih).

Te volilne kategorije obstoje:

a) iz tistih obrtnikov, ki plačujejo v zmislu I. in II. poglavja zakona z dne 25. oktobra 1896. l., drž. zak. št. 220, vsako leto najmanj po 450 kron pridobnine;

b) iz tistih obrtnikov, ki plačujejo od obrta vsako leto najmanj po 5 kron pridobnine ter ne pripadajo h kategoriji a);

c) iz tistih rudniških podjetnikov, ki od rudarjenja plačujejo vsako leto najmanj po 5 kron pridobnine.

Na vsak način zadostuje za utemeljitev volilne pravice v volilni kategoriji (volilnem razredu b), oziroma c) obrtnega odseka), da obrtnik od obrta ali rudniškega podjetja plačuje v dotični občini v zmislu I. in II. poglavja zakona z dne 25. oktobra 1896. l., drž. zak. št. 220, toliko pridobnine, kolikor znaša najmanjši cenzus, ki daje pravico voliti v deželni zbor (§ 7., odstavek 3. zakona o trgovinskih zbornicah, oziroma zakon z dne 30. junija 1901. l., drž. zak. št. 103.).

Prva volilna kategorija [II. a)] voli 2 prava uda, druga volilna kategorija [II. b)] 10 pravih udov, tretja volilna kategorija [II. c)] 2 prava uda.

*

Sklopni poštni kartoni — nova slovenska iznajdba. Iznajdljivemu slovenskemu trgovcu in industrijalcu g. Josipu Petriču se je posrečilo izmisliti za poštne pošiljatve nove kar-

tone, ki imajo mimo dozdanjih pred vsem to prednost, da je ž njimi mogoče prihraniti kar največ prostora. Njih konstrukcija temelji namreč na enostavnem, izredno praktičnem sklopnem sistemu. Stranski delj sklopnega kartona niso — kakor pri drugih kartonih — iz trdega kartona ali lepenke, ampak iz sklopljive, z najboljšim »sealing«-papirjem kaširane jadrovine (Segeltuch). Pri uporabi je tem samo po sebi zložljivim (sklopljivim) kartonom treba vložiti samo dva navadna lesena obkrajca med lesene latve znotraj kartona na obeh manjših straneh, in vse štiri poprej sklopljene stene iz jadrovine so za uporabo primerno napete. Če pa naj se karton po uporabi zopet spravi, je treba samo poprej vložena lesena obkrajca vzeti iz kartona, in karton se vsled posebne konstrukcije sklopi sam po sebi. Vsled te sklopitve pa se obenem zmanjša kartonov volumen za $\frac{1}{6}$. To pa omogočuje izdatno lažjo shranitev, kar je velike koristi zlasti za tovarnarje in dobavitelje, ki jim je mnogo blaga pošiljati v kartonih. Pa tudi prejemniku blaga bo gotovo ljubše, če ima shraniti prazen karton s šestkrat manjšo prostornino od polnega. Pri pošiljavi po železnici je plačati za sklopne kartone, ki razen tega v vozu zavzamejo jako malo prostora, najnižji tarif za navadne pokrove. Razen tega so sklopni kartoni za 40% lažji od navadnih. Glede trpežnosti pa so sklopni kartoni dosti boljši od lažjih zabojev. Ne samo da so tudi cenejši od teh, varujejo vsled tega, ker so kaširani z najboljšim »sealing«-papirjem, blago pred dežjem in mokroto in so neprodušni (luftdicht). Te dobre lastnosti jamčijo sklopnim kartonom največjo razširjatev. Če pomislimo, da znaša potrebščina kartonov na Avstrijsko-Ogrskem 50 milijonov na leto, da se samo na Dunaju razpošlje vsak dan 4000 kartonov, da se bavi vnaši državi 186 tovarnen z 10.000 delavnimi močmi z izdelovanjem poštnih kartonov, moramo iznajdbo g. Petriča imenovati velepomembno. Opozorjamo na gosp. Petriča inserat v današnjem listu, kjer je razvidna tudi oblika kartona, kadar je v rabi, napol sklopljen in popolnoma sklopljen.

*

Strankarski shod **socijalnodemokratske stranke** na Nemškem je na svojem shodu v Lübecku postavil naslednje gospodarske in socijalnopolitične zahteve: 1.) krepko narodno in mednarodno zakonodajo v obrambo delavcev, katero je doseči na sledeči podlagi: a) z določitvijo največ osemurnega delavnika; b) s prepovedjo pridobitnega dela otrok, ki še niso 14 let stari; c) s prepovedjo nočnega dela, izvzemši le industrijalne stroke, v katerih je po njih naravi, iz tehničnih vzrokov ali pa iz ozirov javnega blagostanja potrebno nočno delo; d) z določitvijo, da gre vsakemu delavcu najmanj 36 ur nepretrgani odmor na teden; e) s prepovedjo trucksistema. 2.) Nadzorstvo vseh obrtnih podjetij, raziskavanje in ureditev delavskih razmer v mestu in na deželi naj vrše državni in okrajni delavski uradi ter delavske zbornice; krepko obrtno higijeno. 3.) Pravno zenačenje poljedelskih delavcev in poslov z obrtnimi delavci; odpravo poselskih redov. 4.) Zagotovitev združnega prava. 5.) Država naj prevzame celo zavarovanje delavcev, pri zavarovalni upravi naj se zagotovi tudi delavcem vplivno sodelovanje. — Avstrijska socijalnodemokratska stranka pa je na strankarskem shodu na Dunaju glede obrambe delavcev stavila naslednje zahteve, ki hainfeldski program znatno preminjajo: 1.) Neomejeno koalicijsko pravico, zakonito priznanje rudarske organizacije, enakopravnost poljedelskih delavcev in odpravo poselskih redov. 2.) Maksimalno osemurni delavnik brez izjeme. 3.) Prepoved nočnega dela izvzemši ona podjetja, ki po svoji tehnični naravi ne dopuščajo prekinitve; za ženske in otroke je ponočno delo sploh prepovedati. 4.) Neomejeni nedeljski počitek, ki mora trajati vsaj 36 ur. 5.) Prepovedi, da otroci, ki še niso izpolnili 14. leta, se je strogo držati in je skrbeti za zakone, ki zadostno jamčijo obrambo vajencev in mladostnih delavcev. 6.) V podjetjih, ki so po svoji naravi škodljivi ženskemu organizmu, je ženske od dela izključiti. Na shodu se je nadalje zahtevala pomnožitev obrtnih nadzornikov, katerim je dati eksekutivno oblast. Pri vseh napravah v varstvo delavcev naj imajo delavske organizacije po svojih zastopnikih sokontrolo. Podjetnike, ki so se zagrešili proti zakonom v varstvo delavcev, je ostro kaznovati, izrečenih kazni ni preminjati v globo. Zahteva se vsesplošno enotno zavarovanje delavcev za starost in onemoglost, preskrbitev delavskih vdov in sirot. Glede socijalnega zavarovanja je

postavil shod še posebne, v podrobno izvedene zahteve. Ako primerjamo navedene zahteve avstrijskih in nemških socialnih demokratov, vidimo, da se stranki ujemata v večini svojih terjatev; postulati pa so tako dalekosežni, ponekod tako energični, da je o njih izvršitvi tudi v daljni bodočnosti dvomiti.

*

Trgovci in obrtniki, ki nameravajo v Preskovcu na Srbskem stopiti v kupčijske zveze ali jih pa že imajo, dobe v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani važno zaupno naznanilo.

*

Trgovske kroge, ki imajo trgovske zveze z Mehiko, opozarja trgovska in obrtniška zbornica v Ljubljani glede občejanja s c. in kr. poslaništvom v Mehiki: 1.) da je dopise na to poslaništvo nasloviti: »Legation l. y. R. de Austria-Hungaria in Mexico D. F.«, 2.) da je pri vprašanjih o kreditnih razmerah natančno navesti ime, bivališče in stroko (branso) tvrde, o kateri se vpraša.

Zanka.

(Postna idila.)

Osem bo že kmalu ura — jaz pa še vedno lenarim v topli postelji in merim svojo trdo srečo. Saj danes v sredo ob enajstih me vprežejo tam pri Frančiškanih v zakonski jarem . . . Ah, Malča, Malča!

Na nočni omarici poleg mene se hladi jutranja kava. Naj se le! Človek ni nikdar dosti lep. Prinesel mi je pa današnji zajutrek fantič, ki sem ga bil najel nalašč za to. Gospodinja ni smela k meni. Stare babe takega imenitnega jutra ne smeš najprve srečati ali zagledati, ako nočeš v nesreči gagati vse svoje žive dni.

Z živahne ulice mi udarjajo veseli glasovi na uho. Otroci gredo v šolo. O zlati časi, ko smo še tudi mi nosili kanistro na hrbtu . . . ko smo pisali s kamenitimi pisalčki na skrilčico, tako lepo rdeče črtano in varno okvirjeno z lesenim okvirom . . . ko smo napačne naloge zbrisavali z gobo ali pa tudi kar z jezikom! Srečne urice, ko smo se tam za vodo ob šumečih jagnedih fucali za »štolce« ali bili klinec ali pa se frnikulali s pisanimi »bombami in z grahki po pet v luknjo«!

In potem, koliko modrih sva si izmislila s Čivkom v štacuni gospoda Kolariča! Kako srečnega in ponosnega sem se čutil, ko sem postal pomočnik in ko sem jel sam služiti denar! In koliko ljubic sem imel v teku časa, debelih in suhih, črnih in plavolasih! Dvanajst jih je bilo poglavitnih; manjših razmeric ne štejem. Malča je pa trinajsta . . . Trinajsta!

Otroški glasovi zamirajo . . . Težki vozovi ropotajo po gramozu, vozniki se krvavo pridušajo. Vmes pa se pogovarjajo mimo hiteče mlade mlekarice. Vsako besedo slišim skozi dvoje zimskih oken gori v prvo nadstropje. V duhu jih vidim, kako lahko in gibko prestavljajo noge. Kdo jih je učil stopati, da jih je veselje gledati! Zakaj pa fantje krevsajo tako nerodno in prihuljeno? In zakaj naše gosposke mestne sence s tistimi secesionistnimi gnezdi na glavah švedrajo

tako čudno? Plesale bi rade, pa — z redkimi izjemami še hoditi ne znajo. To me jezi. Fante vsaj pri vojaki odvajajo, da ne rogovilijo tako klavrno. Tudi moja Malča stopica kakor bolna kavka. To ji moram odločno prepovedati. No, takoj po medenih tednih se pričneva eksercirati prav pridno.

Kava ni za nič! Sploh v Ljubljani že dolgo nisem pil dobre. To me jezi. Vse me jezi! Včeraj smo praznovali fantovski večer. Mačka imam, strašnega mačka, telesnega in moralnega . . .

Ob devetih me obišče Čivko, drug moje neveste. Naj me le začne zopet navijati in zafrkavati! Pripravljen sem dobro na vse — —

Devet je . . . Še dve kratki urici, in z Bogom fantovsko veselje, z Bogom zlata svoboda!

Brutalna resnica! Nihče ne bi verjel, kakšna žalost mi tare srce . . . Najrajši bi izpustil dušo kakor sifon . . .

Nekdo bunka na vrata! To je Čivko, ki ne zna trkati po krščansko.

Ne da bi čakal mojega poziva, priropota k meni v svojem krokarskem haveloku in me pozdravi:

Da si mi čil in zdrav
kakor razkrokani žerjav,
ki ga bodri brez težav
pravi mačji bavbav!
Miav!

»Ljubi Čivko,« mu pravim, »danes me ni doma! Bodi tako prijazen pa kar izgubi se!«

»Uca cuca lari fari!« se nasmehne Čivko, si pri-
makne stol in sede. »Tako prijazen pa spet nisem! Prijazni so samo goljufi, hinavci, lopovi, faloti, aduti, barabski priliznjenci, ki pričakujejo iz tvojega žepa dobička. Komaj jim umakneš ta dobiček, že ti pokažejo svoje slabo ustrižene kremplje. Jaz pa nisem tak in zato te prav grobo prosim, da mi posodiš petdeset kron, stara griva lišajasta!«

»Ljubi moj Čivko,« se izgovarjam, »jaz pa tudi ne sedim v denarjih!«

»Vem, vem,« kima Čivko zamišljeno. »Pa saj ti tudi kaj takega nisem očital izlepa še nikdar.«

»Štirideset kron ti utegnem zdajle dati, več pa ne,« mu pravim in mu ponudim štiri nove petake.

»Naj pa bo, no,« pravi in jih nujno pobaše v denarnico. »Zaradi par kron ti nočem odpovedati prijateljstva! Mi pa tistih deset kron dolžan ostaneš — do prvega! In če mi jih ne vrneš točno do takrat, pa tudi nič ne del! Saj poznaš mojo potrpežljivost? Zdaj pa dovoli, da si nažgem cigarajo!«

Vžgal si je svojo kubo in motril s sumnimi pogledi mojo novo črno obleko, razganjeno na otomani.

»Saj res!« je vzkliknil. »Danes — veš, zdaj nikar ne misli, da ne smem govoriti odkritosrčno, ker si mi posodil teh par cifov! Danes se hočeš torej venčati? Hm! Zdaj imam denar, zdaj ti lahko govorim odkritosrčno! — Kateri moderni človek se pa še ženi dandanes? Govori! Tak fant — pa se ženi! Pa tisto — Malčo.«

»Oprosti, Čivko, to je moja stvar! Najneumneje se mi pa zdi, da me odvrtaš od ženitve zdaj, ko sem takorekoč že napol mrtev.«

»Ali te nisem že prej vedno in vedno svaril, ogibaj se Malče?«

Na tihem sem mu moral pritegniti. Toda namenil sem se zagovarjati svojo nevesto na vse kriplje.

»Saj nič ne rečem,« je nadaljeval Čivko, »ljubezen — začeti, to zna vsak osel, ampak v pravem času nehati — to je umetnost! In če ne pomaga drugega nič, pa se narediš pijanca, razuzdanca . . .«

»Pa moja Malča je le imenitna punčka!« sem ugovarjal. »Ni ne predebela —«

»Kakor železna devica —!«

»— in tudi ne presuha —«

»Kakor . . .«

»— in moja Malča tudi ne popeva tako nemškutarsko kakor —«

»Strigalica nemškuta!«

»— in druge take naše koruzne frajle!«

»No, prav!« je dejal Čivko flegmatično.

To me je razjelo še huje. Zato sem se namenil hvaliti svojo Malčo za žive in mrtve.

»Moja Malča ne igra nikdar klavirja, preden ne zapre vseh oken!« dregnem Čivka glasneje.

»No — prav!« odgovori leno.

»Moja Malča hodi kupovat sama na trg!« povzdignjem glas in se vzravnavam v postelji.

»No — prav!« odgovori Čivko.

»Moja Malča kuha izvrstno!« z »tulim nadenj. »Celo v mehko kuhana jajca pogaja kakor — malokatera. Ti čisto nič ne poznaš njenih redkih vrlin. — Moja Malča si šiva svoje obleke sama —«

»No — prav! Ali, rožica moja!«

»Moja Malča ni ne prevelika ne premajhna!«

»No — prav! Ali zlati moj picek!«

»Ampak moja Malča je srednje velikosti, tako nekako pripravna za vse —«

»No — prav! Kaj si, Orša, ti žalostna?«

»Zdaj pa vrag poberi tvoj neumni, prav! Zakaj ne bi vzel device, temperamentnega dekleta,«

»ki zna kuhati mehko prizadeta jajca —«

»ne samo teh, ampak tudi pehtranove štruklje! Čakaj, da se malo oddahnem! Pehtranove štruklje bom jedel vsak petek, če Bog da, štruklje pehtranove, to slavno kranjsko jed, ki so jo obrajtali v starih, starih časih celo na cesarskem dvoru!«

»Bog ti torej blagoslovi zakonske štruklje — ampak leto dni bi še utegnil krogati brez njih? Pa kar je, to je. Na svidenje ob enajstih!«

Te poslednje besede me ganejo.

»Čivko, počakaj še malo, lepo te prosim!«

»No — prav! Toda, ura je deset. Napravi se lepo počasi!«

»Oh, Čivko,« zastokam. »Usmili se me! Odkritosrčno ti povem . . . ti ne veš, kako se bojim zakona! Svetuj mi vendar kaj pametnega!«

»To se mi pa vendar zdi prečudno,« je dejal Čivko ob vratih, »da so dekleta tako korajžna v tej stvari, mi moški smo pa take tutke.«

»Zdaj mi še zagovarjaš mojo Malčo in zakon in take sitnosti!«

»Zakaj ne?« se mi roga Čivko. »Vsak petek boš jedel pehtranove štruklje, slavno kranjsko jed, ki so jo — in tako dalje!«

»In ti, Čivko, me puščaš samega, zdaj, ko se bliža moment, ko —«

»— ko skoči krota v krop. Pa prilezi že vendar iz postelje, prilezi, deset bo vsak čas! Pojdiva na slanika!«

Vdam se prijatelju. Vedno huje me zbada njegova veselost. Hlastno požiram kislo ribo. Okolo vratu čutim nekaj kakor zanko, ki se stiska ože in ože . . .

Tedaj se nagne Čivko k meni in mi zašepeta: »Prijatelj, dobro vem, kaj te tare! Pa nič ne maraj! Če nočeš k Malči, saj danes se ti prav nič ne mudi!«

»Ni mogoče!« ga zavračam. »Nevesta čaka, svatje čakajo.«

»Tvoja poroka je vendar v sredo, ne?«

»Da, danes . . . Kajpada!«

»He, gospodična!« pokliče Čivko natakario, prijazno osebo, ki gleda kakor miš iz žajfnice. »Kaj je danes?«

»Celi dan torek!« se odreže miška in se zasmeha neusmiljeno visoko.

»Naturan!« potrdi Čivko.

»In tega mi nisi mogel povedati prej?« mu očitam.

»Molčal sem iz dveh važnih vzrokov. Prvič se moreš s tem večjim užitkom še en dan veseliti prostega življenja. Drugič pa smemo prirediti drugi, še imenitnejši fantovski večer nego včeraj! Bog te živi, stari lišaj krokarski!«

— Drugi dan pa se je vendarle zadržala zanka moje idile . . .

In nikdar mi ni bilo tega toliko žal, da bi bilo vredno govoriti o tem natančneje.

Narobe, še prav dobro se imava z Malčo, ki ni malo temperamentna. In če včasih s Čivkom krogam prepozno v noč, se moja Malča ne jezi dolgo, ampak precej zjutraj zmeče žličko, sladkorčke, brisačo in kaj enakega v sovražnem namenu proti meni. Tedaj se zabavava posebno idilno obadva, prav kakor Pavliha s svojo ženo. Ako me namreč Malča zadene, se veseli ona, ako me zgreši, se pa veselim jaz. Tako torej nikoli ne pogrešava pravega skromnega zakonskega veselja.

Rado Murnik.

Izpremembe v trgovinskih in združnih registrih na Kranjskem.

(Od 1. februarja do 1. marca 1902.)

I. Pri c. kr. deželnem kot trgovinskem sodišču v Ljubljani so se izvršile naslednje izpremembe:

A. V trgovinskem registru:

1.) Vpis tvrdke: »Hubert Galle, Holzhandel in Stein.«

2.) Izbris tvrdke: »L. Bergant, Holz-, Wein- und Branntweinhandel in Stein«, vsled smrti imetnika tvrdke.

3.) Vpis tvrdke: »Minibek & Herzmann, Vertrieb von Surrogaten aller Art in Laibach«. Javna družabnika sta Norbert Florjan Minibek in Ludvik Herzmann v Ljubljani. Tvrdko zastopati je upravičen vsak družabnik zase.

B. V združni register sta se vpisali:

1.) »Vodovodno društvo v Škofji Loki, registrirana za druga z neomejeno zavezo.«

2.) »Mlekarska zadruga na Rovih, registrirana zadruga z omejenim poroštvom.«

II. Pri c. kr. okrožnem kot trgovinskem sodišču v Novem mestu se je izvršil v združenem registru vpis: »Hranilnica in posojilnica v Žužemperku, registrirana zadruga z neomejeno zavezo.«

Tržno poročilo in tržne cene.

V zadnjih dveh tednih je jela tedenca brez pravega povoda prijenjavati ter je provzročila naravnost razočaranje. Saj je vendar povsem znano, da na primer žita ni mnogo na razpolago in da ima množina koruze že načrtan krog, v katerem jo bo lahko oddati — vzlic temu so padle cene posebno za termin dokaj znatno. Išoč vzroka, moramo uvaževati izredno slabo slabo vreme meseca februarja, v katerem se je konsum nerazmerno skrčil, da, domalega prenehal. Za dobo petih do šestih tednov so nadomeščali konsumu pšenico in koruso drugi poljski pridelki, vsled česar je blago, ki bi se bilo pri normalnem vremenu porabilo v februarju, ostalo za marec. To pa pomeni toliko, kakor da se je leto skrčilo za dober mesec ter se torej letina za množino enomesečnega konsuma izboljšala.

To okolnost je primorala špekulante à la hausse, da so pričeli realizirati, in hipoma je bila dokajšnja ponudba pred durmi, nasprotno pa je bilo in je še vse zadostno preskbljeno.

Tendenca se utegne nekoliko izboljšati, ko bode druga roka oddala blago in se bode mlinom nudila možnost, zopet kreniti na normalno pot oddaje. Potem bode tudi povpraševanje po pšenici gotovo večje — česar sedaj ni, ker so še stari zaključki neizmotani. To pa se utegne zgoditi šele, ko se prične delo na polju, kajti vsled odprave mlevskega prometa je Avstro-Ogrska navezana skoro izključno sama nase.

Isto velja o korusi. Kolikor je korusa v skladiščih, toliko se je bode moralo doma porabiti — kajti na izvoz letos skoro ni misliti, ker se spričo visoke cene na inozemskem trgu vsled pritiska iz drugih dežel ter drugih pridelkov ne more gibati.

Mnogo pa je vplivala na nižje kurze tudi dunajska borza kjer so se naravnost nervozno realizirali terminski engagementi da se potem preselijo isti špekulante na budimpeštansko borzo. Izključeno ni, da se potem cene zopet izboljšajo, kar je že v nezadostnih zalogah utemeljeno.

Oves se je obdržal na višini in nagiblje še više.

Žitne cene na Dunaju za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K 9.55
» » » » spomlad	» 9.30
» » » » maj-junij	» 9.33
rž za spomlad	» 7.67
» » maj — junij	» 7.63
koruza za maj-junij	» 5.47
oves za spomlad	» 7.72
» » maj-junij	» 7.82

Žitne cene v Budim-Pešti za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K 9.35
» » » » april	» 9.30
» » » » maj	» 9.29
» » » » oktober	» 8.25
rž za april	» 7.40
» » oktober	» 6.84
koruza za prompt	» 5.10
» » maj	» 5.19
oves za prompt	» 7.70
» » april	» 7.55

Žitne cene v Sisku za 50 kil.

Pšenica	K —.—
bosenski oves	» 7.35
sremski oves	» 7.65
činkvantin	» 6.50
koruza stara	» —.—
» nova	» 5.35

Za nekatere kraje kaže kupiti koruso in činkvantin kakor sploh drugo žito v Barču, ker uživajo vzlic višjim cenam nego so v Sisku, ugodnejše železniške tarife.

Cene mlevskim pridelkom.

Vinko Majdič v Kranju.

0	1	2	3	4	5	6	6½	7	7½	8
31.30,	30.80,	30.20,	29.20,	28.40,	26.80,	24.80,	23.80,	22.80,	19.50,	10.80

Otrobi

debeli drobni

10.70, 9.—.

Cene za 100 kg, postavljeno v Kranj.

Peter Majdič v Celju.

0	1	2	3	4	5	6	6½	7	7B
31.—,	30.50,	30.—,	29.30,	28.70,	27.70,	26.70,	25.70,	23.70,	29.70

Otrobi

debeli drobni

10.50 —.—

Cene za 100 kg, postavljeno v Celje.

Cene kolonijalnemu in drugemu blagu.

Sladkor, raffinade 1 ^a	K 87.50—88.—
sladkor rezani 1 ^a	» 89.50—90.—

za 100 kil, postavljeno v Ljubljano.

Petrolej gališki Standart White	K 32.—33½
» pravi ruski	» 34.—34½

za 100 kil s sodom vred, postavljeno v Ljubljano, za cel vagon.

Kava Santos Superior	K 46.—
» Good Average	» 40.—
» Regular	» 39.—
» iz Zah. Indije po kvaliteti do	» 145.—
» Guatemala do	» 128.—
» Portorico do	» 90.—
» Rio Lavé do	» 75.—
» Java rumena do	» 120.—

za 50 kil, postavljeno v Trst.

Ažija za mesec januar 19½ v zlatu.

Riž Rangoon	K 19.— do 29.—
» Bassein	» 20.— » 29.—
» Moulmein	» 20.— » 32.—
Riž Arracan	» 19.— » 26.—
» Japan	» 37.— » 38.—
» Glacé laški	» 43.— » 44.—

za 100 kil, postavljeno v Trst.

Slive bosenske, uzančne	K —.— do —.—
» » po 125 komadov	» 30.— » —.—
» » » 115 »	» 32.— » —.—
» » » 95 »	» 39½ » —.—
» » » 80 »	» 46.— » —.—

za 100 kil, postavljeno v Ljubljano.

Svinjska mast	K 60.50 do 62.—
Slanina štridelna	» 46.50 » 47.—

za 50 kg, postavljeno v Budim-Pešto.

Jedilno olje, leško K 84.— do 86.— za 100 kil — franko sod — postavljeno v Trst.

Ripsovo olje 79 K do 80.— za 100 kil, postavljeno v Ljubljano

Popravki.

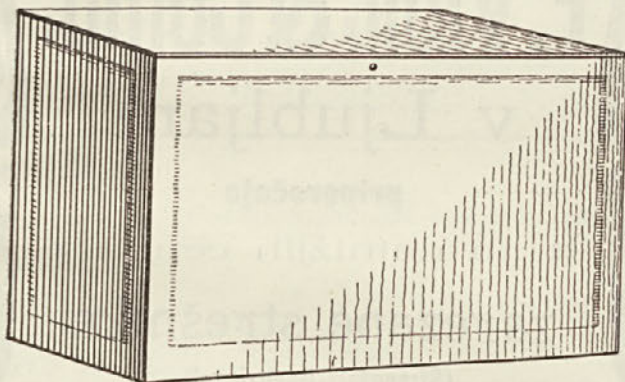
Na strani 127. (št. 9.), v drugem predelku v 2. vrsti odgoraj beri namesto »dokler traja službeno razmerje«: »ako se je izdajstvo izvršilo v času službenega razmerja«.

Na strani 157. (št. 11.), v drugem predelku v 5. vrsti odspodaj beri namesto »kronskega pokritja«: »kovinskega pokritja«.

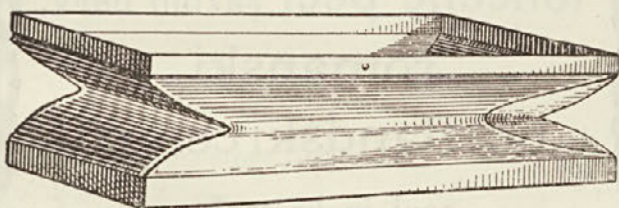
Na strani 159. (št. 11.), v drugem predelku v 8. vrsti odspodaj beri »35.000 glid.« namesto »350.000 glid.«

Novo!**Patentirani sklopni
poštni kartoni.****Doslej nedoseženi!**

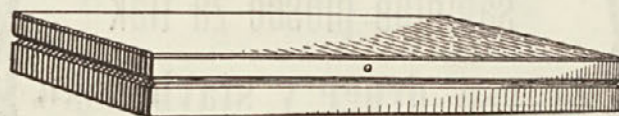
Tovarna patentiranih sklopnih kartonaž.

Josip Petrič**LJUBLJANA.**

Karton v rabi.

Napol sklopljen karton.

Popolnoma sklopljen karton.

(80% prihranjenega prostora.)

Uvod v narodno gospodarstvo.

Priredil

po Maurice Blocku Vekoslav Kukovec.

Cena: 1 K, po pošti 10 h več.

Knjiga se dobiva pri L. Schwentnerju v Ljubljani in M. Neratu, ravnatelju v Mariboru, Kokoschineggstrasse.

Dolžnost

vsake rodoljubne hiše je, da poskusi in vedno rabi le

kavno primes

v prid

„Družbe sv. Cirila in Metoda“

ter tudi vse druge

cikorijske izdelke

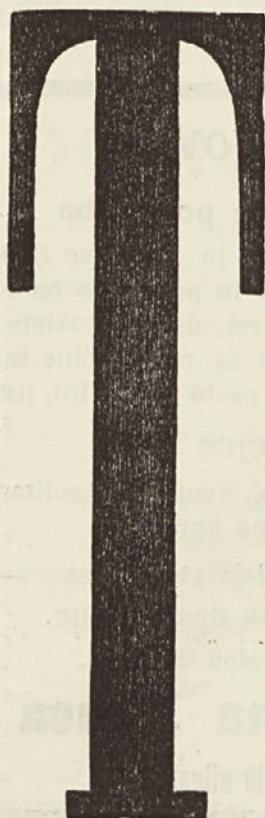
samo iz domače

„Prve jugoslovanske tovarne za kavne
surogate v Ljubljani“.

Na debelo.

Na drobno.

tovarna papirnih izdelkov priporoča zlasti papirne vrečice iz najmočnejšega papirja, ovojni papir vseh vrst, pisemski, konceptni, pergamentni papir i. t. d. po konkurenčnih cenah.

Edina domača izdelovalnica trgovskih poslovnih in kopirnih knjig po najnovejšem sistemu.

Edini lastnik in iznajditelj novega patenta trgovskih knjig. Ta iznajdba je po strokovnjaški oceni za vsakega trgovca, uradnika, za pisarne i. t. d. najvažnejšega pomena.

Zavod za črtanje papirja.

Obenem priporočam svojo bogato zalogo vseh drugih pisalnih in risalnih predmetov po najnižji ceni.

Jos. Petrič v Ljubljani.

Novo za trgovce!
Redilni praški za prasiče.

Izdelek dr. pl. Trnkóczyja. 1 zavitek 50 h; pri naročilu 15 zavitkov 40 % popusta ob gotovem plačilu.

Prodaja prosta in z dobičkom.

Založnik: lekarnar plem. Trnkóczy v Ljubljani.

Važno za trgovce!

Najboljša in najcenejša postrežba

za drogve, vsakovrstna zelišča in korenine (tudi po Kneippu), ribje olje, redilno in posipalno moko za otroke, kemikalije raznih vrst, dišave, toaletne predmete, fotografske aparate in potrebščine ter kirurški obvezila, vosek in pasto za tla itd. itd.

Za živinorejce

posebno priporočljivo: grenka sol, dvojna sol, soliter, enejan, kolmož, krmilno apno itd.

Oblastveno konc. prodaja strupov.

Vsakovrstna sredstva za desinfekcijo.

Vsa naročila se izvršujejo točno in solidno.

Drogerija Antona Kanca

v Ljubljani, v Šelenburgovih ulicah št. 3.

Mizarska zadruga

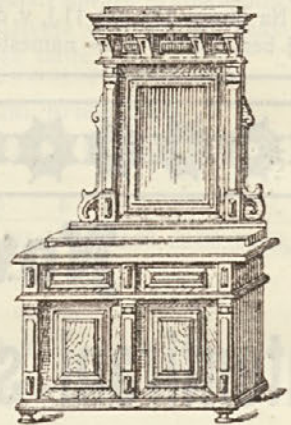
v Št. Vidu pri Ljubljani

se priporoča slavnemu občinstvu v naročitev

raznovrstne temne in likane

**sobne
oprave**

iz suhega lesa, solidno izdelane po lastnih in predloženih vzorcih.

V prav obilno naročitev se priporoča

Josip Arhar, načelnik.

F. Vidic & Comp.

v Ljubljani

priporočajo

≡ po najnižjih cenah ≡

zarezane strešnike

(Strangfalz-Dachziegel),

lončene peči raznih barv,

romanski

in portlandski cement,

cevi iz kamenine,

šamotne plošče za tlak

in vse druge v stavbeno

stroko spadajoče izdelke.

Vinko Majdič

lastnik valjičnega mlina v Kranju.
Priznано najboljši mlinski izdelki,
zlasti izborna pšenična moka.

P. n.

Vljudno naznanjam velecenjenim trgovcem in kramarjem ter sl. občinstvu, da sem v priličneje kupovanje otvoril z dnem 1. julija t. l.

tovarniško zalogo vseh izdelkov svoje tovarne pletenin in tkanin

v Ljubljani, v Šelenburgovih ulicah št. 3,
in se najtopleje priporočam za mnogo-brojen obisk.

Z velespoštovanjem Dragotin Hribar.

Mizarska zadruga

v Solkanu pri Gorici na Primorskem

naznanja slavnemu občinstvu, gospodom trgovcem in založnikom pohištva, da ima

veliko zalogo

izgotovljenega pohištva

vseh slogov

v Solkanu pri Gorici na Primorskem.

Naznanjamo, da smo prevzeli dosedanjo trgovino pohištva tvrdke Ant. Cernigoja v Trstu, Via Piazza vecchia šte. 1, katero bomo vodili pod enakim imenom. Česar ni v zalogi, se izvrši točno po naročilu v najkrajšem času.

— Cene zmerne. —

Delo je lično ter dobro osušeno.

Poštna hranilnica ček šte. 849.086.

Telefon šte. 135.

Glavna slovenska hranilnica in posojilnica

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

sprejema in izplačuje hranilne vloge in jih

obrestuje po $4\frac{1}{2}\%$

od dne vložitve do dne vzdiga

brez odbitka in odpovedi.

Pisarna: na Kongresnem trgu 14,

v Souvanovi hiši.

Dr. M. Hudnik, predsednik.

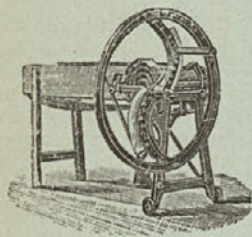
Uradne ure od 8.—12.
dopoldne in od 3.—6.
popoldne.

Hranilnične knjižice se sprejemajo kot gotovina, ne da bi se obrestovanje pre-trgalo.

Knjigarna L. Schwentner v Ljubljani.

Karla Kavšeka nasl.

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino na debelo in na drobno
v Ljubljani, na Dunajski cesti št. 16,

priporočata svojo bogato zalogo raznovrstnega železa, traverz, železniških šin, žice, dratencev, storje za strope, vodnih žag, pil, vsakovrstnega orodja za rokodelce, kuhinjske oprave, ulitih kotlov, tromb za vodo, peči, ščedilnikov (nove vrste, zelo pripravni, že obzidani), nagrobnih križev itd. po tovarniških cenah. Posebno opozarjava na svojo veliko zalogo poljedelskih strojev. Imava: mlatilnice, slamoreznice, vitle (geple), trijerje, stiskalnice in mline za sadje in grozdje, jeklene pluge, brane za mah, trombe za vino in sploh vse potrebščine za poljedelstvo. — Vsak stroj pod jamstvom in ceneje kakor naravnost iz tovarne.

Ilustrovani slovenski ceniki brezplačno.

Koncesijonirana reklamacijska pisarna za železniško voznilo.

Lavrenčič & Domicelj

v Ljubljani, na Dunajski cesti št. 32.

Trgovina z žitom in mlinskimi izdelki. Komisijska
trgovina in razna zastopništva.

M. Pakič v Ljubljani

priporoča svojo največjo zalogo
raznovrstnih

otročjih vozičkov

po 11 kron do 60 kron.

Istotako priporoča fino žimo
lastnega izdelka.

Kupuje surovo žimo in repovje v vsaki množini po
najboljši dnevni ceni.

D. H. Rohrmann

(prej Jože Strzelba)

v Ljubljani

kupuje razne rastline, korenine, rožice, semena
lubje, divji kostanj, češminov sok, jabolka za mošt,
kosti, parklje, loj itd. ter ima kot lastnik tvrdke

➤➤ M. Pakič ➤➤

vedno največjo zalogo škafov, razne lesenine, košar,
fine žime, morske trave itd.

Trgovina s
papirjem

L. Schwentner v Ljubljani.